

Pengő, adópengő, forint

Háromnegyed évszázados „magyar valutacsoda”

•••• Garami Erika

Új pénz, a forint bevezetése zárta le 1946-ban a világ akkori legnagyobb inflációját. A pengő mindössze húsz évig volt Magyarország törvényes fizetőeszköze. Bevezetéskor erős valutának számított, Közép-Európa dollárjának is nevezték. Mégis, két évtizeddel később annyira elértéktelenedett, hogy a papír, amire nyomtatták többet ért, mint bármelyik címlet.

Számos ok vezetett a pénz ilyen nagymértékű értékvesztéséhez. A második világháborúban Németország erőteljesen igénybe vette Magyarország erőforrásait. 1944-ben a közeledő szovjet Vörös Hadsereg fedezetlen pengő értékű jegyeket bocsátott ki, amelyeknek mennyisége akkor ismeretlen volt. 1945 februárjától a szovjet hadsereg magyarországi ellátásáról is gondoskodni kellett. Amikor az ország hadszíntérré változott, hatalmas háborús károk keletkeztek. Ezt csak súlyosbította a hadizsákmányként elvitt értékek hiánya és a jóvátételi kötelezettség fizetése.

A háború után az újjákezdéshez hitelre lett volna szüksége mind a magánembereknek, mind a vállalatoknak, mind az államnak, amelynek adóbevétele ekkor gyakorlatilag nem volt. Külföldi hitelek a vesztes fél számára nem álltak rendelkezésre. Az állam a jegybank segítségével mindezeket egyre nagyobb mennyiségű bankjegy kibocsátásával igyekezett fedezni. 1945 decemberére már látszott, hogy az infláció megfékezésére van szükség, de az erre tett erőfeszítések nem vezettek eredményre. Az emberek nem bíztak a nemzeti fizetőeszközben. Idegen valutákkal, főleg dollárral, arannyal és árukkal kezdtek fizetni. A kereslet messze felülmúlta a kínálatot. Áruhiány lépett fel. A változó, egyre értéktelenebb pengő ellensúlyozására eredetileg viszonyzámként, a pengő aktuális vásárlóerejének árindexszámaként vezették be az adópengőt 1946. január 1-jétől. Kinyomtatott, kézzel fogható pénz május végén lett belőle. Az így kialakult kettős valuta zavart okozott a lakosság körében, az inflációt pedig fokozta. A döntéshozók mesterséges áruhiányt idéztek elő, amelynek célja a küszöbön álló forint bevezetése sikerének biztosítása volt. A forint iránti várakozást a propaganda is erősítette.

1946 februárjában stabilizációs és szanalási tervet kezdeményezett a Magyar Kommunista Párt (MKP), amelyet a Szociáldemokrata Párt (SZDP) dolgozott ki. A stabilizáció folyamatát az MKP keretében működő Szanalási Bizottság irányította. Tagjai voltak: Antos István, Friss István, Gerő Ernő, Háy László, Kossa István, Rákosi Mátyás és Vas Zoltán, aki 1945. május 16. és november 28. között Budapest polgármesteri tisztségét is betöltötte. A minisztertanács csak május 21-én döntött az új pénz augusztus 1-jei bevezetéséről. A bevezetés napját tudatosan az aratás utánra időzítették, amikor megfelelő mennyiségű árukészletet tudtak felhalmozni. Pengő váltására nem kerülhetett sor, mivel 4×10^{29} pengő ért 1 forintot, a forga-

Fotók: Budapesti Főváros Levéltára

Az új pénzt 1946 augusztusában, az aratás után vezették be

lomban lévő pengők értéke pedig az 1 fillért sem érte el. A fo-

rint aranyalapú valutának számított, alapja az a bruttó 33 tonna arany volt, amely 1945 januárjától az ország területén kívül volt, csak 1946. augusztus 6-án tért vissza Budapestre. 1 forint 0,0757575 gramm színarannyal lett egyenlő, de aranypénz nem vett részt a forgalomban.

Mindössze két címletből állt az első bankjegysor: a zöld színű 10 és a kék színű 100 forintosból. Féméből 2, 10, 20 filléres, valamint 1 és 2 forintos címlet képezte a sort induláskor. A stabilitás erősítésére – kis mennyiségben – ezüst, ún. Kossuth 5 forintosokat is kiadtak.

A stabilizáció egyik alapvető célja az infláció megszüntetése volt. Mind a kormányzat, mind a lakosság nagy reményeket fűzött a forinthez, annak értékállóságához. Bár nem az elvárt mértékben, de a stabilizáció hibáival együtt is sikeres volt, méltán nevezték a kortársak „magyar valutacsodának”.

Városunk

XXV. évfolyam 1. szám

T
A
R
S
A
S
Á
G
O
S
L
O
V
A
T
O
S
A
G

1 Pengő, adópengő, forint

•••• *Garami Erika (főlevéltáros)*

3 Kőbányai maszekok

•••• *Verbai Lajos (gyűjteményvezető)*

4 Sztehlo Gábor öröksége

•••• *Millisits Máté (művészettörténész)*

5 Nyaralótelepnek indult

•••• *Ádám Ferenc (gyűjteményvezető)*

6 Egy építész visszaemlékezései

•••• *Vízy László (ny. műemlékfelügyelő)*

7 Három hullámban érkeztek

•••• *Földényi Krisztina (könyvtáros)*

10 II. kerületi sporthistóriák

•••• *Drávcuc Rita (marketing igazgató)*

14 Emlékhelyek, emlékezők

•••• *Szelepcsényi Sándor (helytörténész)*

15 Múzeum született

•••• *Benyovszky Tóth Anita (muzeológus)*

17 Komló, árpa, ég áldása

•••• *Török Róbert (művészeti tanácsadó)*

18 Könyvszemle

20 Kiállítás új otthonban

•••• *Zsigmond Gábor (főigazgató-helyettes)*

Támogassa adójának 1%-ából a Budapesti Honismereti Társaságot!

A Budapesti Honismereti Társaság kéri tagjait és támogatóit, hogy minél többen ajánlják fel egyesületünk számára adójuk 1%-át. A támogatást működésünkre, a „Városunk – Budapesti Honismereti Híradó” 2022. évi számainak kiadására és terjesztésére használjuk majd fel.

Egyben ezúton is köszönjük támogatóinknak múlt évi adóhozjárulásait!

Budapesti Honismereti Társaság
Adószámunk: 19673903-1-41

1043 Budapest, Berda József utca 48.

Miért nézzem meg a www.bpht.hu-t?

Mert a fővárosi Helytörténeti Portálon találok meg:

- a legfrissebb fővárosi helytörténeti híreket;
- a Kapcsolódó oldalak menüpontjában a legrövidebb utat a hazánkban kiadott történettudományi, levéltári, hadtörténeti, irodalom- és nyelvtörténeti folyóiratokhoz, múzeumokhoz, könyvtárakhoz, magyar elektronikus újságokhoz, honlapokhoz;
- a legtöbb információt a fővárosi és kerületi helytörténettel foglalkozó civil szervezetekről, közgyűjteményekről;
- a Városunk összes eddig kiadott számát;
- az Archívumban a Budapesti Historiák 131 előadásának szerkesztett változatait.

Csak ezekért!

Alapította a Budapesti Honismereti Társaság és a Budapesti Történeti Múzeum
Kiadja a Budapesti Honismereti Társaság
Felelős kiadó: Breinich Gábor
1043 Budapest, Berda József u. 48., tel.: 370-0652
E-mail: info@bpht.hu
Internet: www.bpht.hu
Felelős szerkesztő: Gábrriel Tibor
Szerkesztőbizottság: Breinich Gábor, dr. Buda Attila,
dr. Róbert Péter, dr. Sándor Tibor, dr. Sipos András

Belföldi előfizetési díja 960 Ft/év. Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt. Postacím: 1900 Budapest. Előfizetésben megrendelhető az ország bármely postáján, a hírlapot kézbesítőknél, www.posta.hu WEBSHOP-ban (https://eshop.posta.hu/storefront), e-mailen a hirlapelofizetes@posta.hu címen, telefonon a 06-1-767-8262 számon, levélben a MP Zrt. 1900 Budapest címen. Külföldre és külföldön előfizethető a Magyar Posta Zrt.-nél: www.posta.hu WEBSHOP-ban (https://eshop.posta.hu/storefront), postán: 1900 Budapest, telefonon: 06-1-767-8262 és e-mail-en: hirlapelofizetes@posta.hu. A Budapesti Történeti Múzeumban, Budapest Főváros Levéltárban, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központi és fiókkönyvtáraiban, a kerületek helytörténeti gyűjteményeiben, múzeumaiban és a Budapesti Historiák előadójainak ingyenesen is terjesztett. Lapunk Budapest Főváros II. kerület Önkormányzata, X. kerület Kőbánya Önkormányzata, XVII. kerület Rákospalota Önkormányzata és a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával készült.

Nyomda: PrintWorks Nyomda Kft. • Print: ISSN 1418-4273, Online: ISSN 2732-1681

Kőbányai maszekok

Mesteremberekről, kisiparosokról, kiskereskedőkről

•••• Verbai Lajos

Ki többet, ki kevesebbet, de Kőbánya iparáról, és kiváló, sokszor külföldön is híres gyáiról a legtöbbször tud valamit. A Richtert, a Wandert, a Ganz-MÁVAG-ot a Dréher, az Orient, a Medicort, az EVIG-et a mi korosztályunk az ország minden pontján jól ismeri. Ám – és ez még ránk, helyiekre is

szaktudásra támaszkodva működött, és az indulótöke előteremtése, a szakképzettség megszerzése is szelektált, jelenlétük mégis jelentősnek volt mondható.

Létszámuk bővülésével éleződött az egymás közötti verseny. A mesterek látzólag egymással versengtek, valójában már a nagyipar volt az ellenfelük. A 20.

század, a gépesített tömegtermelés, e szaktudás egyre gyorsuló ütemű elvesztését hozta el. A mesterekéért Kőbányán is hamar felváltotta a masinák kora, a mivészetet menesztette az egységesítés. A nehézségek ellenére e létszámában lassan csökkenő réteg még mindig a helyi társadalom fontos szereplője tudott maradni.

Később, 1945 után rövid ideig úgy tűnt, hogy a

Valójában már a nagyipar volt az ellenfelük

igaz – nem sokat tudunk a kőbányai mesteremberekről, kisiparosokról, kiskereskedőkről, a városrészes életében betöltött szerepükről, társadalmi aktivitásukról, pedig létezésük és tevékenységük a régi Kőbánya hétköznapjainak szerves részét képezték.

A 19. század második felében – egy emberöltő alatt – a néhány ezres lélekszámú helység hetvenezer főre duzzadt, óriási kihívás elé állítva a városrészes üzemeltetéséért felelősöket. Hirtelen kevés lett az iskola, elégtelen a közlekedés, a hívók nem értek be templomaikba. Közadakozásból sok minden megoldódott, ahol kellett, előbb-utóbb a főváros segítséget nyújtott. Az ellátás megszervezésében a helyi kisiparosoknak, kiskereskedőknek volt legnagyobb a szerepe.

Akkor az ipar kiváltása és gyakorlása viszonylag széles körben elérhető volt, az iparossá, kereskedővé válás sokak számára a társadalmi felemelkedés vonzó lehetőségét jelentette, a kispolgárságba való bekerülés ígéretével. A kőbányai kisiparosok és kiskereskedők jelentős hányada ugyan alkalmazott nélkül, csak a saját

kispolgári egzisztenciájuk megőrzésének a lehetőségét megmarad, de rövidesen a minden autonómiát elsöpörni akaró törekvések a magánszektor majdnem totális felszámolásához vezettek. Az államosításokkal a felhalmozódott – sokszor apáról fiúra öröklődött – vállalkozói tudás és képesség hosszabb időre hasznosíthatatlanná, a nagyüzemnek nem kellő eszközök pedig feleslegessé váltak. Az államosított szükségtelen szerszámok, kellékek és berendezések rövid időn belül szétszóródtak vagy megsemmisültek, hely hiányában kidobták azokat.

Szerencsére néhány esetben ez nem következett be. Összegyűjtésükre és bemutatásukra, a tárgye gyűtéseken keresztül a „maszek” vagyis a magán szektorban létező mesterségek megmutatására vállalkozott a Kőbányai Helytörténeli Gyűjtemény *Kőbányai maszekok* című időszak kiállításának látogatói megismerkedhetnek a cipész, a fodrász, a borbély, a kalapos, az asztalos, a kőfaragó, a szobafestő, az úriszabó mesterségeinek a múltban leginkább használatos szerszámaival. Néhány enteriőr pedig olyan volt neves helyi iparosok, szolgáltatók műhelyét, üzletét idézi meg, mint *Mihály Gusztáv* cipész, *Babay Győző* hentes, *Kába Jenő* töltőtolljavító és papírkereskedő. Sajnos egyedül már csak a közel százéves Lefkovits cukrászda az, amelyik közülük még ma is várja a vendégeket.

A kiállítás létrehozásának az iskolák részéről megfogalmazott igény is ösztönzője volt. Kőbányán minden iskola egy munkanapot szentel a pályaválasztásnak. Az évek során jó gyakorlatok alakultak ki az intézményekben a pályaválasztási napok sikeres megszervezésében, de többüknek gondot okozott, hogy az alsós osztályok körében is izgalmassá tegyék

ezt a napot. A kőbányai tanítók közül most sokan örülnek annak, hogy segítségkérésük meghallgatásra talált. Ezt onnan is tudni, hogy a gyűjtemény naptárában rendkívül gyorsan szaporodnak az időpontfoglalások.

A tárlat plakátja

Fotók: Kőbányai Helytörténeli Gyűjtemény

Hentesbolti enteriőr a kiállításon

Sztehlo Gábor öröksége

Pesthidegkút evangélikus szeretetotthona

•••• Millisits Máté

Pesthidegkút evangélikus lakossága az Óbudai Evangélikus Egyházközség szórványaként volt számon tartva 1935-ig és *Mohr Henrik* óbudai lelkes gondozta a kis közösséget.

A FÉBÉ Evangélikus Diakonissza Nőegylet („Fébé” a görög Phoibé, amely magyarul ragyogót jelent) 1924. október 1-jén Piliscsabán alakult meg *Pauer Irma* (1879–1929) vezetésével. 1929-ben Anyaház építés céljára megvásárolta Pesthidegkúton a Batori (Bátory) László utca 8. szám alatti telket, amelyen egy régi vendéglő, a Márványmenyasszonynak nevezett épület állt. Az egykori vendéglő nagytermében 1929-től havonta egy, majd 1935-től havonta két istentiszteletet tartottak, mivel a pesthidegkúti evangélikus hívek részéről a könnyebb megközelíthetőség miatt az alkalmakon való részvételre egyre nagyobb igény mutatkozott.

Sztehlo Gábor

készítette el. Az építkezés költségeinek nagyobb részét a FÉBÉ vállalta magára.

Templomuk alapkövét 1941. október 5-én rakták le, az ünnepségen az igehirdetés szolgálatát *Kemény Lajos* esperes végezte. Az építkezés a második világháború nehéz éveiben lassan haladt, 1944. év húsvétján az alagsori részen tartották az első istentiszteletet. A templom építésében eddig a főfalak és a tetőt tartó fődém vázszerkezetének elkészítéséig jutottak.

A FÉBÉ egyesületet 1951 végén feloszlatta az államhatóság, ezt követően 1952-ben a FÉBÉ épületébe a Soproni Evangélikus Teológiai Akadémia Lelkésznevelő Intézetét helyezték át. Az 1953. március 19-én hozott határozatával a Budapest II. kerületi Tanács minden épületet államosított, a lelkésznevelő intézetnek el kellett hagynia az épületet. Teológushallgatóik helyére a Budai Evangélikus Szeretotthon fogyatékkal élő gondozottjai költöztek, amelynek vezetője *Sztehlo Gábor* (1909–1974) lelképásztor volt.

Az egyházvezetésnek ezzel a döntésével sikerült megakadályozni az államosítás végrehajtását.

Koren Emil 1994-ben megjelent könyvében – *Sztehlo Gábor élete és szolgálata* – Sztehlo munkásságát a szeretetotthon fej-

lesztésével kapcsolatban a következő szavakkal írta: „Amikor a Teológus Otthon más elhelyezést kapott, ide hozta a fogyatékosok központját, s ekkor lett az Ördögárok utcai ház öregek otthona. Itt helyezte el az intézmény irodáit, konyháját és ebédlőjét. Az épülettömb részét alkotó templomból a budahegyvidéki gyülekezet egyik góca lett, s ezt igen szépen átalakították. A Modori útra is öregek kerültek (ismét, hiszen eredetileg is öregek otthona volt, még a FÉBÉ kezelésében). A Vörös Hadsereg úti épületbe az igazgatói lakás, alkalmazottak szobái s néhány öreg kaptak helyet. Így pár év alatt öt épületből álló diakóniai telep alakult ki.” (Vörös Hadsereg útja ma Hűvösvölgyi út – a szerk.)

A Pesthidegkúti gyülekezet a Budahegyvidéki Evangélikus Egyházközség fi-

Fotók: sztehdiaakonia.hu

A Sarepta Budai Evangélikus Szeretotthon 70. évfordulóján, templomukban

liája lett 1951. október 19-én. Az új anyaegyházközség saját templomának építésére összegyűjtött összeggel, országos gyűjtés kezdeményezésével és a gyülekezeti tagok önkéntes munkájával támogatta a pesthidegkúti templom felépítését, amelyet 1954. október 25-én csaknem tíz év szünet után újra elkezdtek. Az elkészült templomot 1955. június 19-én szentelték fel.

A szeretetotthon jobboldali épületszárnyának 1991 tavaszán indult el az építése, amelyet *Szezik Imre* az Északi Evangélikus Egyházkerület püspöke szentelt fel 1992. augusztus 23-án. A Budai Evangélikus Szeretotthon 1992. június 11-én felvette a Sarepta (föníciai város és egyházmegye neve az ókorban, napjainkban a genetikai orvoslás szakszava – a szerk.) nevet. Az egyházközség hosszú folyamat eredményeként előbb a Budai Evangélikus Egyházmegye, majd az Északi Evangélikus Egyházkerület határozatával 1999. december 1-vel vált hivatalosan is anyaegyházközséggé.

Fotó: kozterkep.hu

A pesthidegkúti rész az Óbudai Evangélikus Egyházközség fiókegyházközségévé vált 1935-ben. A FÉBÉ Diakonissza Egyesület és a fiókegyházközség 1938-tól közös templomépítésben gondolkodott. Közösítették el a FÉBÉ lelkésze, *Zulauf Henrik* (1893–1956) lelkészi díjlevelét is. A szolgálatban résztvevő diako-

Sztehlo Gábor emlékműve a Deák téren – Vigh Tamás alkotása

Nyarálótelepnek indult

Száz éve önállósult Rákoshegy

••• Ádám Ferenc

Egyértelműen a vasútnak köszönhetően létrejöttük a mai Rákosmentének a 19. század végén és a 20. első felében kialakuló településrészei: Rákoshegy, Rákosliget, Rákoscabaújtelep, Rákoskert. Az északi vasutat 1867-ben építették meg. 1882-ben adták át a mai Rákosmentét délen átszelő, Budapest-Újszász-Szolnoki vonalat.

Ez utóbbinak az északi oldalán kezdett el telkeket osztani *Fuchs Ignác* vállalkozó 1892-ben. A Rákoskeresztúrhoz tartozó településrészt a feleségéről *Zsófiatelepnak* nevezte el. A parcellázás annyira sikeres volt, hogy hamarosan a déli oldalon is folytatta.

1894-ben megalakult a telektulajdonosok szervezete, a *Felső-Rákos-Keresztúri Telepegyesület*. 1896 márciusára vezetőségének sikerült megállapodni a MÁV elnök-vezérigazgatójával, hogy vasúti megálló is létesüljön itt. Ennek homlokzatára a *Rákoskeresztúri-Nyáraló* felirat került, érzékeltetve a településrész akkori jellegét. A korai időkben elsősorban nyáralók, villák épültek.

1897. május 9-én megalakult a *Rákoskeresztúri Casino*, székháza 1900 körül épült, udvarán tenisz- és tekepályával, télen korcsolyapálya volt.

Fotók: Erdős Renée ház

Az Országos Gyermekvédelő Liga egyik *Fiúnevelő Intézete* 1907-től 1931-ig működött Rákoshegyen. Az első elemi *Tóth Terézia magántanodája* 1908-ban nyílt. Ez volt Rákoshegy első iskolája, a mai Táncsics Mihály u. 23. szám alatti házban. Amikor

Képeslap báró Vecsey Ferenc hegedűművész nyáralójáról

1917 elején vakbélműtét következtében az alapító elhunyt, ugyanabban az épületben, még az évben megnyílt a *Rákoshegyi Állami Elemi Népiskola*.

A víztorony 1911-ben épült fel, a villanyt 1912-ben vezették be a házakba, ugyanakkor, mint Rákosmente többi községében.

1913. május 1-jétől a MÁV legújabb menetrendjében a Rákoskeresztúri-Nyáraló helyett már *Rákoshegy* nevű állomás szerepelt.

Szegedi Albert és báji *Patay András* 1921-ben kezdeményezték a telepek elszakadását Rákoskeresztúrtól. A belügyminisztérium engedélye 1921. december 28-án érkezett meg, 1922. január elsején már össze is ült a község önállósulását előkészítő bizottság.

Az 1920-as népszámlálás szerint még csak 1606, de az 1930-ason már 4198 lelket írtak itt össze. A lakosok 69 százaléka római katolikus, 16 százaléka református, és 6-6 százaléka evangélikus, illetve izraelita volt, jelentősebb baptista gyülekezet is működött a településen. A zsinagóga, ami ma baptista imaház, 1929-ben épült, a római katolikus templom 1934-ben, az evangélikus pedig 1939-ben.

Rákoshegyen több, ismert művész telepedett le. A hosszabb-rövidebb ideig itt éltek közül meg kell említeni: *Vecsey Ferenc* hegedűművész-zeneszerzőt, akinek műveit ma is játsszák, *Kodolányi János* író, *Müller Katicát*, az Operaház primabalerináját, *Czimra Gyula* festőművészt. *Hackl N. Lajos* országos énekelügyelőnek, a *Zenevilág* című szaklap kiadójának is maradt ránk műve, a magyarországi németek a mai napig az általa megzenésített himnuszukat éneklék. Romantikus, kastélyszerű villában lakott

itt, 1927-től 44-ig *Erdős Renée* író. 1895-ben épült háza jelentős építészeti érték, fővárosi védettségű épület.

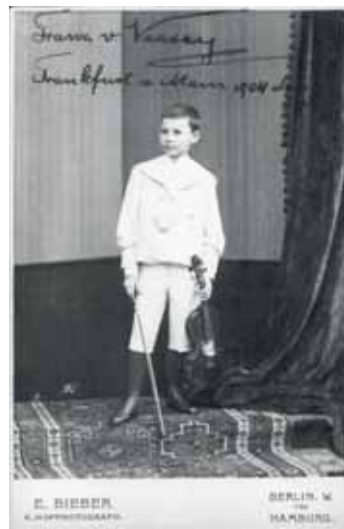
Egész Rákosmentének mindmáig legismertebb lakója *Bartók Béla* zeneszerző volt, aki először Vecseyéknél vendégeskedett hosszabb ideig 1906-ban, majd 1911-

Volt egyszer egy rákoshegyi községháza – korabeli képeslap

ben úgy döntött, hogy Rákoshegyre költözik, 1912-től 1920-ig pedig az akkori Teréz utca 28-ban, a mai Hunyadi utca 50-ben

lakott. Itt csend volt és a vasútnak köszönhetően mintegy félóra alatt be tudott

Fotó: wikipedia

Báró Vecsey Ferenc 1904-ből, Frankfurtból

érni a Zeneakadémiára, ahol dolgozott. Olyan művek születése köthető ehhez az időszakhoz, mint a *Kékszakkallú herceg vára* vagy a *Fából faragott királyfi*. Nevéhez fűződnek az első ránk maradt rákosmenti hanganyagok felvételei is. Lakóhelyén is gyűjtött, a rákoskeresztúri lányok pedig lelkesen énekeltek magyar és szlovák népdalokat gramofonja tölcsérébe.

1944-ben Rákoshegy aránylag könnyen átvészelte a front átvonulását. 1945. május elsejéről még egy hosszabb, mozgóképes tudósítás is ránk maradt. A mára kissé megkopott filmkockákon láthatjuk a felvonulást, a szovjet katonák sírjainak megkoszorúzását és a helyi sportolók bemutatóit.

1950. január elsejétől, a többi rákosmenti községgel együtt Rákoshegy is a főváros része lett, betagozódva annak XVII. kerületébe. Az önállóság időszaka rövid volt, de az itteniek ma is büszkék arra, hogy Rákoshegyen élnek.

Egy építész visszaemlékezései

Pesthidegkúti történet mozaikok

•••• Víz László

Családunk lakhelye „Hortobágy mellyékén” 1944 őszén elpusztult a Debrecen környéki tankcsatákban, ezért 1947 októberében költöztünk Pesthidegkútra.

Fotó: maps.hungaricana.hu

Édesapám, *Víz Pál* ott ismerkedett *Veres Péter* íróval, akivel élete végéig tartotta a barátságot. Igazolása alapján alkalmazták a budai járásában telepfelügyelőnek. Munkaköri feljegyzéseiből ismerem, hogy az 1946-ban kitelepített „sváb” lakosság helyére, Pesthidegkútra magyarokat, erdélyi menekülteket és csallóközi elüldözött magyarokat telepítettek. Az új lakosok a juttatott ingatlanokat kötelesek voltak 15 éven belül forintban megállapított értékben a magyar államnak megváltani.

1949-ben a Templom utcai iskola 1940-ben épült klasszicista épületében kezdtem tanulni, 1957-ben ott is fejeztem be a 8. általánost. *Salamon Béláné* tanárnőnk gyűjtötte a község hagyományait, történeteit. Ezeket a feljegyzéseket egy szép könyvbe beírtuk *Pataki Tivadar* barátommal. Sajnos, nem tudom, hogy ez a könyv hová került.

Lakásunk a Fő utcán volt, a néhai gróf Klebelsberg Kunó utcán, amely 1945-ben az Ady Endre nevet kapta. Ekkor tűnt el a régi község – egykori köztisztviselője volt a község háza, a jegyző lakás, az államosított mozi, posta, gyógyszerár, körzeti orvosi rendelő. Az elemi iskolát is fokozatosan az új Szabadság utcai iskolában vonták össze, míg hűvösvölgyiek a Dimitrov úti (Máriaremetei úti) iskolában tanulhattak. Az 1950-es években Ófalu, Széphalom Budaliget és Máriaremete alsó tagozatai után a felső tagozatos fiúiskola a Templom utcai épületben, a leányiskola az egykori Község ház utcában működött. Mint gyermekek az elmarasztaló rosszalkodásunkat azzal próbáltuk kivédeni, hogy ne csodálkozzanak, hiszen mi istállóban nevelkedünk. Ami annyiban igaz is volt, hogy a világháború idején itt voltak a községet előzőnlő szovjet hadsereg lovai.

Településünk történetével legelőbb a hazavágyó kitelepítettek német nyelven írt visszaemlékezéseit ismerjük. A rendszerváltás után, 1999-ben jelent meg az 1977 óta Hidegkúton élő *Toperczer Oszkár* könyve (*Pesthidegkút – Helytörténeti barangolások / A kezdetektől 1945-ig*), melyet az egykori Wipner vendéglőben, (Petőfi kultúrházban) mutattak be, majd a városvédő egyesületben.

Az 1873-as Pesthidegkút-Ófalu térképből a falu centruma

A régi kövezetlen utca aszfalt burkolatot kapott, de a körforgalmi közút két meredekebb szakasza már kiskockaköves volt. A Főutca városképe a kétszáz éves újra telepítés élő emléke még évtizedekig megmaradt, a szép oromfalas házak telekhatárra épült sora. A tíz illetve húsz öl széles telkeken egységes szép faluképet őriz az emlékezés – kő alapokon, de vegyes falazattal kő-tégla és vályog házak, hol cserép, hol nádtetővel fedve – egyszerű, de mégis falusi városkép. Szerettük volna ezt megőrizni, mint a környező nem budapesti falvak öngazgatása tette.

A főutca egységes házsorát kiegészítették mélyen a domboldalra benyúló melléképületek, amelyekben az istállók, kocsiszínek, disznóólak és nem utolsó sorban a borházak és boltos pincék épültek. Egy régi 1848. évi térképen mint Promontor, azaz szőlőterület látható Hidegkút határában a Kis és Nagy Rákos néven jelzett terület fölötti domboldalakon. Ezért készültek a szép pincék. A háztelkek további mélységében a szérűskertek voltak, sok helyen téglából épült szénatárolókkal. Gyermekkoromban még itt volt a cséplés. A gazdasági épületek is sorra megszűntek az új telekosztás és utca-nyitások következtében. Ma már csak néhány omladozó ház emlékeztet a régi utcaképre. Az utca vonalában, követve a kanyargó patakot észak-déli irányban mintegy kétszáz méter hosszban, másfél méter magasságú terméskő-kerítés, részben házalapok is voltak, amelyből csak mutatóban maradt né-

Fotó: a szerző felvétele

Az egykori grófi kúria ma Klebelsberg Kultúr kúria

hány méternyi. Az egykori homokkő bánya az ötvenes évek végéig működött.

A főutca történetéhez tartozó kis körmeneti kápolna még az 50-es években, mint műemlék szerepelt. A Templom utca Temető utca útvonalán több kisebb emlék sorakozott az ünnepi alkalmakkor szép pünkösdi virágdíszben. Még ugyanitt tartották a hagyományos szüreti felvonulást is, színes pántlikás kocsikon vidám fiatalokkal. A körmeneteket megtiltották (csak a templomkertben maradhatott), és a szőlőművelés még megmaradt területei is a TSZCS-be tagozódottan megszűntek. A pincék üresen tátongtak és sorra ledőzerolták azokat – talán felmérési rajzok dokumentálják még az önkormányzati irattárban.

Három hullámban érkeztek

A lengyelség megtelepedése Kőbányán

•••• *Földényi Krisztina*

Nagyon sokszínű képet mutat napjainkban demográfiai helyzetét tekintve Kőbánya. A rendelkezésre álló adatok szerint a magyarok mellett az 1900-as évek elejéig németek, szlovákok és ruszinok élnek nagyobb számban a kerületben, és csak 1906-ban jelennek meg a lengyelek külön nemzetiségként, viszont számuk 1910-re már meghaladja a szlovákokét.

A kőbányai lengyelség több hullámban érkezett meg Kőbányára. Az első hullám a 18. század közepén indul el Lengyelország legszegényebb területéről, Galíciából. A kivándorlók számára Kőbánya vonzó célpont volt, bányák, gyárak és vállalkozások működtek, alakultak kerületszerte. A megnövekedett igény miatti munkaerőhiányt nem tudta fedezni Kőbánya né-

A maradék támogatást a plébánia egy idős lengyeleket befogadó szociális otthon létesítésére fordítja, mely egyben közösségi színtérül is szolgál. Új szervezetek jönnek létre, ifjúsági, ének-kari, cserkész, színjátszó közösségek alakulnak.

A kőbányai lengyelek második nagy hulláma a második világháború elején érkezik, mikor 1939-ben Magyarország százezer lengyel menekültet fogad be. Ekkor a lengyel plébánia közreműködése nyomán sokszáz embert költöztetnek Kőbányára. A plébánosra és a nővérekre a háborús években megnövekedett feladatok hárulnak, mivel a hazájuktól távolba szakadt lengyelek lelki gondozását ők látják el. A templom is megsínyli a háborút, de még nagyobb veszteség, hogy Danek Vince 1945-ben meghal.

A háborús éveket követően több anyanyelvű vagy kétnyelvű atya teljesített szolgálatot a plébánián, közülük is kiemelném *Malczyk Erasmust*, akinek *Malczyk Károly* nevű testvére kifestette a templomot. Kiemelném továbbá *Dragos Károlyt*, aki az ötvenes-hatvanas években szolgál itt, amikor már megfigyelhető, hogy a kőbányai lengyelség kezd beolvadni, elköltözni, visszaköltözni Lengyelországba.

A 70-es években azonban a kedvező munkafeltételek miatt újra nagyobb számú lengyel érkezik hazánkba, akik továbbra is az építőiparban vállaltak munkát. Ekkor a lengyel származású *Leszkovszky György* atya teljesít itt papi szolgálatot, s a nagyszámú lengyel vendégmunkás megjelenése nyomán újra felvirágoztatja a hitéletet. A 80-as évekre a templom a lengyel és a magyar egyház kapcsolatának a szimbóluma lesz. 1988-ban *Mátyás Jozefowicz* atya kerül ide, őt *Jozef Wojda* követi. Ekkor a templom a lengyel vendégmunkások segítségével teljesen megújul. 1991-ben *II. János Pál* magyarországi látogatásakor tájékoztató lengyel plébánia helyzetéről, s szót emelt érte. Látogatása után a Lengyel templom önálló személyi plébánia rangot kapott, s továbbra is megtarthatta különleges státuszát. A templom tehát máig végzi, betölti eredeti misszióját.

Fotó: Kőbányai Helyfőtténei Gyűjtemény

A kőbányai lengyelek temploma – 1930-as évek

Fotó: ikbuuappest.hu

pessége. Ekkor jelenik meg az elvándorló lengyel munkásság Kőbányán, akik elsősorban köfőjtőkben, agyagbányákban, illetve a téglagyárakban vállalnak munkát. Az első világháború kitöréséig a főváros lengyel népességének háromnegyede Kőbányán élt.

A letelepedettek zárt közösségeket alkotnak, mélyen vallásosak, alacsony bérezésért is elvégezték a kemény fizikai munkát. Kétségbeejtő helyzetük, elszakítottaságuk miatt azonban idővel elhanyagolják a hitüket, sokan alkoholizmusba menekülnek.

Jozef Bilczewsky lwowi (ukránul Lviv / németül Lemberg) püspök megoldásként nagyobb egyházi szerepvállalást sürget, s egy évvel később *Danek Vince* lengyel papot Kőbányára helyezi. A fiatal pap hamarosan Templomépítési Egyesületet alapít, melynek célja egy önálló lengyel templom felállítása a kerületben. Anyagi háttérét egyesületi tagdíjakból, főúri támogatók segítségével próbálja megalapozni, de az adományok nem gyűlnek a várt mértékben. Végül 1925-ben Amerikába kivándorolt lengyelek támogatásával megindulhat az építkezés.

A templom az Apaffy (ma Kőér) és Óhegy utca sarkán álló telekre épül, *Arkay Aladár* tervei szerint, magyaros szecessziós stílusban. Belső kialakításánál nagy hangsúlyt kap a két nemzetet összekötő történelmi barátság megjelenítése. 1926. augusztus 17-én szentelik fel, s különleges státuszt kap, Magyarországon egyedülként a templom külföldi, a lwowi egyházmegyéhez tartozik.

Az Óhegy utcai Lengyel Ház Lengyelek Kőbányán c. egykori tárlata

Fotó: miserend.hu/templom/858

Kőbányai Lengyel Nemzetiségi Mindenkor Segítőkéz Szűz Mária-templom napjainkban

A szabadságszerető ember

Száztíz éve született Bibó István

•••• gábrriel

Előző évszázadunk egyik legbátrabb magyar demokrata gondolkodója, az 1956-os forradalom és szabadságharc kiemelkedő politikusa, államminisztere, *dr. Bibó István* (1911–1979) emlékéért a pesti Id. Antall József rakparton álló mellszobra, és egykori II. kerületi lakása, a Berkenye utca 4. számú ház falán elhelyezett emléktábla is őrzi.

Születésének 110. évfordulója alkalmából augusztus 7-én a II. kerület önkormányzata, valamint fia, *ifj. Bibó István* megkoszorúzta emléktábláját. A II. kerület vezetése, főként busz és villamosmegállóknál, húsz köztéri plakátot helyezett ki, amelyek még a második világháború előtt írt, a *Szabadságszerető ember politikai tízparancsolata* című kéziratának gondolatait ismertetik. A bibói tízparancsolatot a Magyar Tudományos Akadémia Kézirattárában őrzik, a kihelyezett plakátokat augusztus 31-ig lehetett megtekinteni.

Édesapja, *Bibó István* Budapesten minisztériumi tisztviselő, majd a szegedi egyetemi könyvtár igazgatója. Fia, *Bibó István* elemi iskolai tanulmányait Budapesten *Domokos Lászlóné Új* iskolájában végezte. 1921-től Szegeden, a piarista gimnáziumba járt. A Tisza menti nagyvárosban szerzett államtudományi,

Fotó: Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Bibó István 1956-ban

Emléktáblája lakóháza falán, a Berkenye utca 4-ben

menleveleket állít ki, ezért 1944-ben bujkálnia kell. 1946-tól 1950-ig professzor a Szegedi Tudományegyetemen, egyben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja (1949-ig). Az egyetemről eltávolítják, 1951-től az ELTE Egyetemi Könyvtár tudományos főmunkatársa. A jogi végzettségű Bibó az 1956-os forradalom idején a harmadik magyar nemzeti kormány (Nagy Imre-kormány) államminisztere. A szovjet hadsereg november 4-i budapesti támadása után egyedüli miniszterként az Országházban maradt – ekkor született az egész világon híressé vált kiáltványa, *A szabadságért és az igazságért*. 1957 elején megírta *Magyarország és a világ-helyzet* című tanulmányát, mely a bécsi *Die Presse* napilapban jelent meg. Letartóztatják 1957 májusában, életfogytiglani börtönre ítélik. Amnesztiával szabadul 1963-ban, nyugdíjazásáig a KSH Könyvtárában dolgozott. 1979-ben hunyt el, az Óbudai temetőben nyert végső nyugalmat. Temetésén *Kenedi János* és *Illyés Gyula* búcsúztatta.

majd jogtudományi diploma után Bécsben és Genfben tanul. Bírósági jegyző lesz, majd az Igazságügyi Minisztérium tisztviselője. 1940-ben nősül, felesége *Ravasz László* református püspök lánya, *Ravasz Boriska*. Az üldözöttek számára

menleveleket állít ki, ezért 1944-ben bujkálnia kell.

1946-tól 1950-ig professzor a Szegedi Tudományegyetemen, egyben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja (1949-ig). Az egyetemről eltávolítják, 1951-től az ELTE Egyetemi Könyvtár tudományos főmunkatársa. A jogi végzettségű Bibó az 1956-os forradalom idején a harmadik magyar nemzeti kormány (Nagy Imre-kormány) államminisztere. A szovjet hadsereg november 4-i budapesti támadása után egyedüli miniszterként az Országházban maradt – ekkor született az egész világon híressé vált kiáltványa, *A szabadságért és az igazságért*.

1957 elején megírta *Magyarország és a világ-helyzet* című tanulmányát, mely a bécsi *Die Presse* napilapban jelent meg. Letartóztatják 1957 májusában, életfogytiglani börtönre ítélik. Amnesztiával szabadul 1963-ban, nyugdíjazásáig a KSH Könyvtárában dolgozott. 1979-ben hunyt el, az Óbudai temetőben nyert végső nyugalmat. Temetésén *Kenedi János* és *Illyés Gyula* búcsúztatta.

Letartóztatják 1957 májusában, életfogytiglani börtönre ítélik. Amnesztiával szabadul 1963-ban, nyugdíjazásáig a KSH Könyvtárában dolgozott. 1979-ben hunyt el, az Óbudai temetőben nyert végső nyugalmat. Temetésén *Kenedi János* és *Illyés Gyula* búcsúztatta.

Rendhagyó koszorúzás

Újpesten, az '56-os forradalomról

Hadi készülődés zajlott október végén az újpesti Városháza előtti főtéren. Már október 22-én délután látogatható volt az 1956 emlékéért felidéző szabadtéri kiállítás. Korhű tárgyak

voltak ezek: katonai sátrak, egy T-34-es harckocsi, egy ZIS-3-as 76 mm-es páncéltörő ágyú, korabeli teherautó, gépkocsi, motorkerékpár, fegyverek, ruhák, 56-os zászló, korabeli tárgyak és egy rögtönzött barikád – egyszóval mindez, ami a forradalmárok napi környezetét alkották 1956-ban. Tárgyi anyagát egy korhű ruhákba öltözött hagyományörző csoport tette mozgalmassá.

Másnap, 23-án Újpest Önkormányzata emlékezett meg 1956 véres napjairól. *Déri Tibor* polgármester beszédében hangsúlyozta, hogy '56 emlékéért a valóság-

got megőrizve kell tovább adni utódainknak. A megemlékezést egy 20 perces díjáték zárta – a csatajelenetet a kaszkadőrökkel kiegészített hagyományörző

A szabadtéri kiállítás korhű tárgyai

Fotók: BHT

56-os emléktáblák a városháza falán – koszorúzás után

csoport tagjai adták elő, miközben a kézi fegyverek és géppuskák sorozatai közben

a T-34-es is életre kelt. A látványos bemutatót követően a városháza falán elhelyezett '56-os emléktábla előtt helyezték el az emlékezés koszorúit.

Egy kis sporttörténet

Természetjárástól a testnevelési törvényig

••• Harmati Balázs

Szorosan összefonódik Buda, a főváros és a magyar nemzet sporttörténetével, annak megannyi fordulatóval a II. kerület sporttörténete.

Fotó: Nagy Béla/Budai Polgár

Buda és Pest polgárai már a 19. században kihasználják a

természet adta lehetőségeket: majáliskor és egyéb ünnepeken sokan kirándulnak a

Felülmúlhatatlan vízilabdázónk, Gyarmati Dezső relikviái a II. kerületben

budai hegyekbe, a környező erdőkbe. A *hasznos tanulságok* 1836. évi száma Buda környéki kirándulást javasol szórakozásként a polgároknak. Útikönyvek jelennek meg a század közepén, amelyekben már részletes és pontos túraleírásokat találunk.

A Monarchia idején elindul a sportélet. Míg a felsőbb társadalmi rétegek körében a vadászat, lövészet, tenisz, lóverseny, evezés, golf, a polgárság életében a torna és az atlétika volt népszerű. 1875. május 6-án az első magyar sportegyesület megrendezte első versenyét, melynek emlékére ez a nap ma a Magyar Sport Napja.

Együtt járt az egyesületek és versenyek fejlődésével a sportlétesítmények megjelenése. A már korábban is meglévő lövöldék után elkészültek az első tornatermek, sportpályák, korcsolyacsarnokok, úszóházak, kosaras uszodák. Egyre na-

gyobb és rangosabb szerepet töltöttek be a sportegyesületek a helyi társasági életben.

Az ígéretes fejlődést az első világháború szakította félbe. A sport iránti társadalmi méretű érdeklődés azonban a háború után ismét feléledt, sőt egyre erősödött Magyarországon is. Újraalakultak a sportélet civil szerveződései, és valós társadalmi igényként merült fel a sportélet megszervezése és állami támogatása.

A nemzetgyűlés 1921-ben testnevelési törvényt alkotott (1921. évi LIII. tc.) – a világ első testnevelési törvényének elfogadásával a magyar állam támogatása újabb lökést adott a sportnak.

Klebsberg Kunó sportpolitikájának egyik legnagyobb érdeme a tömegsport támogatása, kifejlesztése volt, s ennek kétségkívül igen fontos eredménye a sportélet demokratizálása. Ezzel kapcsolatos céljait a miniszter így foglalta össze: „...az így elgondolt testnevelés már nem állott meg a felső tízezerénél, mint korábban a sport, sem a felsőbb százezerénél, mint korábban a torna, hanem általános országos ügyvé kellett válnia és pedig kettős irányban. Területileg meg kellett szervezni az egész országban, minden városban, minden faluban, szociális szempontból pedig ki kellett terjeszkednie annak minden néprétegére... Így váltotta fel az arisztokrata színezetű sportot és az értelmi középosztály tornáját az általános nemzeti testnevelés.”

Közműveink fontosságáról

Budapest csatornázásának kultúrtörténete

Érdekes és az urbanizált életformát tekintve kiemelkedően fontos területtel foglalkozik a Kiscelli Múzeumban 2021. június 26-tól látogatható, *Kloáka, kanális, klozet – kis dolgok és nagy változások. Budapest csatornázásának kultúrtörténete* című időszaki tárlat.

Talán kevésbé ismert, hogy minden földrészen az adott időszak korszerű nagyvárosaiban a 19. század végéig is már tudatosan törekedtek az ivóvíz és a szennyvízelvezetés vonalas infrastruktúrájának létrehozására. Mezopotámiában kerámia-csővel, a görögök agyagcsővel, a rómaiak már viaduktokkal is szállították az ivóvizet. Hasonlóképpen gondoskodtak a szennyvíz, az emberi

gyorsan felütötték fejüket a járványok. Nem védett meg tőlük a növények, vagy a parfüm illata, mely a rossz szagok elkendőzését szolgálta. Pestis, kolera, vérhas, tífusz... – lehetett sajnos válogatni közülük. „Kiállításunk ezeknek a mindennapi higiéniai eszközöknek a történetét járja körül úgy, hogy feltárul mögöttük az a hatalmas, föld alatti hálózat, amely a 20. század elejére már a modern metropoliszokhoz közelítette Budapestet is.” – olvashattuk a tárlat ismertetőjében. Azaz a felszín feletti és a föld alatti változások bemutatását kiállításuk egyaránt felvállalja sok érdekes látnivalót kínálva vendégeiknek. Csak gratulálni lehet az ötletért és megvalósításáért a tárlat két kurátorának, Molnár Álmosnak és dr. Perényi Rolandnak. A nagy érdeklődésre tekintettel 2022. január 9-ig látogatható – ajánlani tudjuk megtekintését.

ürülék és a szemét eltávolításáról. Ahol ez elmaradt, ahol a higiéniai feltételek nem voltak adottak, ott

Enteriőr – az ókori rómaiak vízüblítései klozettjai

Fotók: Kiscelli Múzeum

19. században használt ürülékeltávolítók a kiállításon

II. kerületi sporthistóriák

Felkutatták sporttörténeti értékeinket

••• Drávcuz Rita

Sporttörténeti kiállítás nyílt Budapest II. kerületének gazdag sportmúltjából a 23. Pesthidegkúti Művészeti Fesztivál első napján a Klebelsberg Kultúrkúriában, melyben Budapest II. kerületének gazdag sportmúltjába adtunk betekintést.

Kiállításunk kiemelten a kerületi sportlétesítményekkel, egyesületekkel, műhelyekkel foglalkozott. Egyrészt a gyerekek elé példát állítottunk, másrészt a 2021-

temény megvalósítása is volt. A sporttörténeti értékek felkutatása nem könnyű feladat, mivel nagyon gazdag a kerület sportmúltja. A hívószavakra sok választ, segítséget kaptak a szervezők a különböző egyesületektől és szervezetektől, amelyet ezúton is köszönnek.

„Bízunk benne, hogy ez a sporttörténeti kiállítás elindít egy folyamatot és többeket a magángyűjteményük megosztására sarkall, ami által a jövőben még színesebb események valósulhatnak meg, valamint egy digitális sportarchívumot is szeretnénk létrehozni” – hangzott el a II. Kerületi Sport és Szabadidősport Nkft. részéről.

A kiállítás a Magyar Sportújságírók Szövetsége Nagy Béla-programja keretében valósult meg. Összeállítói, egyben anyagainak gyűjtői Drávcuz Rita, Pohl Krisztina és Harmati Balázs voltak. A kiállítást bemutató videó a Sport Kft. YouTube csatornáján (II. Kerületi Sport és Szabadidősport), fotogaléria a honlapon (www.masodikkeruletsport.hu) tekinthető meg. Színesítette a kiállítást az online kérdőív, amely most is megtalálható a honlapunkon, valamint interjú formájában helyet kapott az evezés is, azaz a Du-

na budai partszakaszán működött történelmi klubok. A vízilabda rajongók egy különleges filmet Halassyról tekinthettek meg, továbbá a Filmarchívum válogatott filmjei voltak láthatóak. Összesen 50 sporttémájú köny-

Fotók: Nagy Béla/Budai Polgár

Részlet a II. kerületi sporttörténeti kiállításból

vet és 160 kiállított relikviát mutattunk be.

Megnyitóján, augusztus 26-án több sportlegenda is részt vett: dr. Török Ottó, dr. Faragó

Tamás, dr. Kamuti Jenő, Bászler Nándor, Ormai László, de körünkben köszönhetjük Halassy Olivér lányát, Ilonát is.

Fővédnöke Őrsi Gergely, Budapest Főváros II. Kerületi Önkormányzat polgármestere, valamint dr. Szabó Tünde, az EMMI sportért felelős államtitkára volt. Kurátora dr. Szabó Lajos, a Magyar Olimpiai és Sportmúzeum igazgatója. A pesthidegkúti tárlatot követően a Marczibányi Téri Művelődési Központba vándorolt a kiállítás, ahol szeptember 3-tól 24-ig volt látható, majd a Máriaremetei úton található Gyarmati Dezső Uszodába költöztették a rollupokat (begöngyölhető plakátokat), az érdeklődők ott nézhetik meg.

Halassy Kupa, Komjádi Béla mellszobra és az 1929-ben alapított Klebelsberg Kupa a tárlaton

ben százéves, Klebelsberg Kunó nevéhez köthető testnevelési törvényre emlékezünk. Korábban senki nem gyűjtött anyagot ebben a témában a kerületi sportról, így a szervezői célja úttörőként egy gyűj-

A közérdek szolgája

Dr. Beretzky Endre (1842–1921)

Fiatalkorban orvosként kezdte meg dr. Beretzky Endre kőbányai gyógyító tevékenységét. Kőbányai lakosként 1884-ben a református egyháztanács tagjává választják, később a kőbányai református gyülekezet első kurátora lesz.

Orvosként az 1892–93-as kolerajárványt felszámolta, kezdeményezte a kőbányai ivó- és szennyvízhálózat kiépítését, javasolta a közkezdőház létrehozását, mely halála után, a két világháború között épült fel (Bajcsy-Zsilinszkyt). 1905-ben kiadott kézirata, *A Budapest-Kőbányai Református Egyházrész szervezésének és templomépítésének története* a mai napig hiteles forrás.

„Motorja” a kőbányai református templom létrehozásának, elnöke volt a Kőbányai 1-es számú Iskolaegyletnek, a Kőbányai

Kisdedőv Egyesületnek, a Kőbányai Iskola és Népkönyvtár Egyesületnek. Egyik alapító tagja, majd alelnöke volt a Kőbányai Kaszinónak. Kortársai a megtisztelő „a közérdek szolgája” titullussal is emlegették.

Emléktábláját a református lelkesi hivatal Ihsász utcai oldalán az első kőbányai református istentisztelet (1885. május 24.) 125 éves jubileumán ünnepi istentisztelettel egybekötve 2010. szeptember 12-én leplezte le Pankotai Ferenc, a Kőbányai Református Egyházközség főkurátora és Verbai Lajos kőbányai polgármester. Beretzkyt Kőbánya Önkormányzata 2017-ben posztumusz Kőbánya Díszpolgára címmel tüntette ki és nevét viseli a kiemelkedő egészségügyi munkát végzőknek a Kőbányai Önkormányzat által évente adományozott díj is.

Rákoshegy anno...

Kiállítás az Erdős Renée Házban

••• Ádám Ferenc

Rákoshegy önálló községgé alakulásának 100. évfordulója tiszteletére 2021. november 13-án Rákoshegy anno... címmel nyílt kiállítás az Erdős Renée Házban.

A bemutatott időszak az első parcellázások időszakától, az 1890-es évektől 1950-ig tart, néhány hangsúlyosabb kitekintéssel a legújabb korig.

Az első, egyben leglátványosabb teremben az önálló-sodás-korabeli településképpel találkozhat a látogató. Az ismeretlen fotós 1922 körül felment az 1911-ben épült víztornyba és körbefényképezte a falut. A képek nagyításai, illetve magának a víztornynak a képe határozza meg a terem hangulatát. Térben elhelyezve – befüggesztve – pedig az emblematikusabb épületeket, villákat lehet látni.

Ugyanitt, egy érintőképernyő segítségével megnézheti az eddig ismert összes régi képeslap digitális másolatát. A korrekt meghatározással ellátott lapokat listáról, vagy egy 1923-as térképről egyenként felnyitva lehet megtekinteni.

A második teremben a község és szervezetei, az alapítók által létrehozott Felső-Rákos-Keresztúri Telepegyesülettől kezdve a községi szervezet bemutatásán át, a tűzoltóság, posta, a különböző civil szervezetek (dalkörök, kaszinó...) emlékei láthatóak. Van itt korabeli adásvételi szerződés, vannak különböző idők-

ben kiadott újságok. Megtalálható az egyik elsőnek megépült villa kivitelezési ajánlata. Ezek kézbe vehető „nemes-másolatok”.

A harmadik teremben mutatkoznak be a rákoshegyi egyházak, kitérve a templomaik építésének történetére. Külön egység az oktatás történetének ismertetése.

Foto: Erdős Renée Ház

Az első teremben az önálló-sodás-korabeli településképpel találkozhatunk

A művészetek közül leghangsúlyosabb a zene: *Bartók Béla*, *Vecsey Ferenc*, *Hackl N. Lajos* fotói, dokumentumai mellett hallgathatjuk szerzemé-

nyeiket is: Bartóktól a helyi gyűjtések fonográf felvételeit, Vecsey egyik darabját és Hackl N. Lajosnak a magyarországi németek himnuszához írt zenéjét.

A képzőművészek közül kiemelten mutatkozik be *Czimra Gyula* festőművész a „Rákoshegyi remete”. Szerepel egy alkotása, kiállítási meghívók, köztük az 1928-as párizsi és az újralfelfedezést jelentő 1964-es rákosligeti bemutatóké. *Laborcz Ferenc* szobrászművésznek szintén egy műve látható.

A kiállító teremből leválasztott Jókai mozi enteriőrjének falain is szerepel még néhány, már elhunyt helyi művész. Itt az 1945-ös rákoshegyi május elsejéről fennmaradt filmfelvételt és a helyi polgári kör által 2016-ban készített filmet lehet megnézni.

Budapest Napja

Családi program a Vármúzeumban

••• Felbermann Judit

November 17-e Budapest születésnapja. 1873-ban ezen a napon ért véget az egy éves folyamat, amelynek eredményeképpen a díszközgyűlés kimondta Buda, Pest és Óbuda Budapest székesfővárossá való egyesítését.

Ebből az alkalomból a Budapest Történeti Múzeum Vármúzeuma egész napos, a városegyesítés évfordulójához kapcsolódó programokkal várta az érdeklődőket, kicsiket és nagyokat egyaránt. A múzeumi forгатagban állomásról állomásra haladva négy kiállítási szinten vehettek részt a látogatók a Budapest történetével kapcsolatos, tematikus helyszíneken zajló foglalkozásokon a középkortól a rendszerváltás időszakáig.

Az állomások között minden korosztály megtalálhatta a kedvére való kalandot:

Budapest eltűnt vagy átalakult épületeinek nyomába eredhettünk, a gótikus kápolnában fídulán középkori dallamokat hallgathattunk, megtudhattuk hogyan öltöztek a gyerekek a városegyesítés korában, alakulhattunk korabeli felvételeket felhasználó mécsesstartót, kisdobot, varrtunk öltöztető babát, a főváros címerének színeiben pompázó fejdíszeket készítettünk. A múzeum gótikus terme átalakult divattörténeti bemutatóteremmé, ahol az érdeklődők gótikus és reneszánsz viseletbe öltözhettek és a korabeli szokásokkal ismerkedhettek meg. A nap különlegessége volt még a *Fény és árnyék – Budapest 1000 éves története* című állandó kiállításunkban látható Polyphon zenegép megszólalása és a reformkori nyomdagép működése, amelyen a látogatók ki is nyomtathatták az alkalomra készült emléklapjukat. Vendégeink üdvözlőlapokon köszönthették fel a 148 éves fővárosunkat, és írhattak számukra kedves helyszínekhez fűződő saját emlékeket, jókívánásokat.

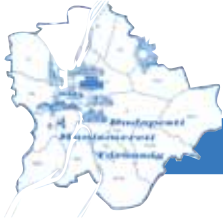

Foto: BTM/Bankó Gábor

Egész napos program várta a kicsiket és a nagyokat

A születésnapi rendezvény esti programjaként *Cseh Tamás* Budapesthez való erős kötődéséről szóló előadást tartott *Tóth Eszter Zsófia* történész, társadalomkutató, majd kezdetét vette a Vodku fiai koncertje, akik Cseh Tamás-dalokat játszottak.

A Budapesti Történeti Múzeum mostani rendezvénye szervezésekor is elkötelezett volt az iránt, hogy múzeumunk tudásanyagával minél szélesebb kört tudjon megszólítani, a városi lakossággal megteremtse a múzeumon belüli személyes találkozás lehetőségét.

Rólunk – Röviden

Budapesti Honismereti Társaság

Egyesületünk Elnöksége és a Városunk helytörténeti magazin Szerkesztőbizottsága november 24-én székhelyén, az újpesti Neogrady László Helytörténeti Gyűjteményben tartotta összevont ülését. Breinich Gábor elnök köszöntötte a megjelenteket, majd az ülés résztvevői az előző elnökségi összejevetel óta eltelt időszak eseményeiről kaptak tájékoztatást: A Budapesti Históriak őszi előadásait a fővárosi levéltárban rendeztük meg, a decemberi előadás is elő van készítve. Folyamatosan és napra készen működtettük a Budapesti Helytörténeti Portált, kiadtuk a Városunk helytörténeti magazin 2021/3. júliusi, és októberben a 2021/4. számát.

A Honismereti Szövetség Debrecenben, 2021. július 5–9. között rendezte meg a XLVIII. Országos Honismereti Akadémiát Trianon 100+1 – Szétszakítva is egységben címmel – ezen 23 fővel képviseltük a fővárost. A konferencián a fővárosból Honismereti Munkáért emlékéremmel dr. Bolla

Fotó: BHT

Dezső, Honismereti Munkáért Emléklappal Hirmann László, Horváth Péterné és Neubrandt Istvánné kapott elismerést munkájáért.

A Honismereti Szövetség és társszervezőként Társaságunk a terézvárosi Benczúr Hotelben, 2021. november 19. és 21. között rendezte meg a XVIII. Országos Honismereti Kiadványszerkesztői Konferenciát, melynek címe „A Z és az Alfa generációknak szóló honismeret-helytörténet kiadványok” volt. Társaságunk tagjai a szervezésben és lebonyolításban történő közreműködés mellett biztosították a több

Breinich Gábor, a BHT elnöke köszönti a kiadványszerkesztői konferencia résztvevőit

mint hatvan ajándécsomag fővárosi kiadványait (Budavári mesterek és házjelek, Barangoló a Kiscelli Múzeumban, Barangoló a Kiscelli Parkban, Terézvárosi kalandok, Újpesti Helytörténeti Értesítő, Városunk két száma, valamint turisztikai kiadványként a

Budapest city map-ot és a Budapest Guide-t – a hivatalos városkalauzt).

Társaságunk 2022-ben is hasonló tevékenységeket szeretne ellátni, mint a korábbi években, de az aktuális járványügyi rendelkezésekhez igazodva – ismertette Breinich Gábor elnök. Beltéri kulturális rendezvények tiltása esetén a Budapesti Históriak előadástjeit várostörténeti sétákkal tervezzük pótolni.

Ezt követően a Városunk című magazinról tárgyaltak. A 2021-ben is négy számmal megjelenő magazin az előző évvel számonként azonos nagyságú, húsz oldal terjedelmű, négy színes oldallal rendelkező volt, és az interneten is megjelenésétől teljes terjedelmében olvasható (Budapesti Helytörténeti Portálunk). Szerkesztője ismertette a 2021. évre javasolt témakörök megvalósítását és javaslatok hangzottak el a 2022. évi tervezett négy szám tartalmára.

Az év kiállítása

BTM Aquincumi Múzeum

Több mint egy évig, 2020. július 30. és 2021. október 31. között lehetett megtekinteni az Aquincumi Múzeum Zseniális találmányok – Innovatív ötletek: Epizódok az ókori

technika történetéből című időszaki kiállítását, amely 2021-ben elnyerte a Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesület Az Év Kiállítása díját. Kurátora dr. Fényes Gabriella volt.

Fotó: Aquincumi Múzeum

Nem véletlenül, tárlatukban megismertetik a technika és a tudomány kétezer éves újdonságait. Kiállításuk ugyan már bezárt, de online verziója ma is megtekinthető: http://www.aquincum.hu/kiallitas/korabbi-kiallitasaink/zseniális_talalmanyok_innovativ_otletek_kiallitas/.

Budapesti Históriak

A Budapesti Honismereti Társaság és Budapest Főváros Levéltára Budapesti Históriak című előadóst-sorozatát – az aktuális járványügyi szabályok betartásával – minden hónap lehetőség szerint első szerdai napján, du. 5 órai kezdéssel Budapest Főváros Levéltára Gárdonyi Albert termében tartjuk (Budapest, XIII. ker., Teve u. 3–5.). Ezek nyilvánosak, belépődíj nélküliek, minden érdeklődőt szeretettel várunk. Az esetleges változásokról a Budapesti Helytörténeti Portálon (www.bpht.hu) adunk tájékoztatást.

Február 2. Szerda

• Békétlen nap – A trianoni békeszerződés aláírásának napja Budapesten

- Előadó: dr. Bödök Gergely történész
- Kertvárosi időutazás
- Előadó: Benedek Ágnes helytörténész

Március 2. Szerda

- Lőrinc Üllői útja
- Előadó: Heilau Zsuzsanna gyűjteményvezető
- Kispeszt Üllői útja
- Előadó: Siklós Zsuzsanna gyűjteményvezető

Április 6. Szerda

- Bor, kocsmák, fogadók Pest-Budán és Óbudán
- Előadó: dr. Simon Katalin főlevéltáros
- Parragh Gábor, a magyar bor „napszámosa”
- Előadó: Hidvégi Violetta főlevéltáros

Előadásaink után megtekinthetjük a Bor – mindenkor! Szőlő és borkultúra a fővárosban a 17. század végétől napjainkig című időszaki kiállítást a levéltári tárlat kurátora, dr. Simon Katalin vezetésével.

Z és az Alfa generáció

Kiadványszerkesztői konferencia Budapesten

A legfiatalabb generációt célzó honismereti, helytörténeti kiadványokkal foglalkozott a Honismereti Szövetség és tagszervezete – társszervezőként a Budapesti Honismereti Társaság – által a fővárosi Benczúr Hotelben,

2021. november 19. és 21. között rendezett konferencia. A XVIII. Országos Honismereti Kiadványszerkesztői Konferencia témája „A Z és az Alfa generációknak szóló honismeret-helytörténet kiadványok” volt.

A rendezvény résztvevőit Breinich Gábor, a Budapesti Honismeret Társaság elnöke, egyben az első napi előadások levezető elnöke és Debreczeni-Droppán Béla, a Honismereti Szövetség elnöke köszöntötte.

A hazai kiadványok és a célzott korosztálynak felajánlott interaktív tevékenységlehetőségek – például családi foglalkoztató csomagok, okos telefonra telepíthető programok... – ismertetése mellett határon túli, felvidéki, vajdasági magyar hon-

ismereti/helytörténeti kiadványok és szerkesztői is bemutatkoztak. Ezáltal a célzott korosztállyal foglalkozó pedagógusok, középiskolai tanárok, múzeum-pedagógusok, történészek, muzeológusok, kulturális szakemberek, szerkesztők Kárpát-medencei szintű szakmai fórumává vált a rendezvény.

Közel húsz előadáson mintegy ötven, a legfiatalabb generációt célzó helytörténeti, honismereti kiadványt, programot ismerhetett meg a konferencia több mint hatvan résztvevője. A második nap előadásainak levezető elnöke, egyben első előadója volt – egy szekszárdi honismereti munkafüzetről – Gesztesi Enikő gimnáziumi tanár, a Tolna megyei honismereti egyesület elnöke. Az elhangzottak közül budapesti vonzatú előadásnak tekinthető: a Magyar Nemzeti Levéltár családtörténeti projektje – Hetediziglen program (Vörös Hajnalka); a

Magyar Nemzeti Múzeum felfedező háti-zsákja és online programja (Harányi Nikolett); a KultúrAktív Egyesület *Tiéd a város* sorozatából a IX. és XVIII. kerületi kiadványai (Rozgonyi Sarolta); Újpest önkormányzata diákoknak szánt kiadványai (Rojkó Annamária); digitális, online és QR kódos XVIII kerületi megoldások (Heilau Zsuzsanna); az Óbudai Múzeum emlékmű képzése, nyomtatott és digitális kiadványai (Szundi Anett).

Az előadásokat követően a *Békebeli Budapest* című dokumentumfilmet vetítették le, majd rendezője, Kocsis Tibor választott Gábor történéssz, a Budapesti Honismereti Társaság titkára kérdéseire. A rendezvény része volt még a terézvárosi Epreskert bejárása (vezető Révész Emese művész-

történéssz) és egy budavári helytörténeti túra: a Szent István-terem megtekintése Rostás Péter vezetésével, az újjáépített Lovarda és Főörség bejárása, végül egy budavári helytörténeti séta Csorba László, a Magyar Nemzeti Múzeum címzetes főigazgatója vezetésével.

Boda Sándor (1953–2021)

Balassagyarmaton, 1953. március 18-án született. Gyermekkorát Érsekvadkerten töltötte, ma is meglévő családi házukban, a középiskolát Vácott végezte, ott is érettségizett. A magas- és mélyépítés területén dolgozott, 1993-ban műszaki vezetői oklevelet kapott. Az épületgépészet területén költségszakértő, 2001–2002-ben tanult/vizsgázott épületműszaki ellenőrnek. Az Alsórákosi Közművelődési Egyesület tevékenységét annak elnökeként 2009-ig irányította. Segítőkészségét honismereti előadások szervezésében, a Zuglói Rozmaring Néptánccsoport próbatermének biztosításánál is tapasztalhatták. Érdekelte a fotózás, a kopjafák és a székelykapuk története. A Budapesti Honismereti Társaságnak 1995-től tagja. Rendszeres látogatója a Budapesti História előadójának, a Honismereti Szövetség Országos Honismereti

In memoriam

Akadémiáinak. A Honismereti Szövetség 2006-ban Honismereti Emléklappal tüntette ki. Hosszas betegeskedés után 2021. szeptember 11-én hunyt el, szeptember 24-én Nógrád megyei szülőfalujában, Érsekvadkertben lelt végső nyugalomra.

Bárány Tibor (1952–2021)

Csepelen született, ott tanult az általános iskolában, majd a Bajkai Ferenc Szakközépiskolában. A Csepel Vas- és Fémművekben volt a termelési gyakorlata, ott lett 1970-ben horizontál esztergályos. 1989-ben a Kossuth Lajos Technikumban technikusként, 1981-ben MUOSZ Újságíró Iskolában újságíróként kap oklevelet. 1990-ben az MSZMP KB Politikai Főiskolája politológus szakán végez. Kezdő

újságíróként a gyári lap, a Csepel Újság munkatársa, majd országos lapok újságírója. 2006 és 2010 között visszatér Csepelre, a Csepel Újság, utána a 21. kerületi Hírhatár főszerkesztője, 2010-től ingatlanközvetítő. A rendszerváltó(tat)ás után bekapcsolódott a Csepeli Helytörténeti és Városszépítő Egyesület munkájába. Részt vett kiállításainak rendezésében, könyveik írásában, szerkesztésében, előadások rendezésében, azok hangban és írásban történő megörökítésével, foglalkozott a Csepelre vonatkozó forrásmunkák, képek, dokumentumok számítógépes kutatásával, közreadásával. Kiemelten érdekli Csepel és a csepeli gyár története, a családtörténet. 2016-tól tagja a Budapesti Honismereti Társaságnak, és rendszeres résztvevője az Országos Honismereti Akadémiáknak. Hosszas betegség után hunyt el. 2021. november 19-én a csepeli temetőben kísérték utolsó útjára.

Emléküket kegyelettel őrizzük.

Emlékhelyek, emlékezők

Rákosmenti '56-os Alapítvány

•••• Szelepcsényi Sándor

Budapest XVII. kerületében a 2005-ben életre hívott Rákosmenti '56-os Alapítvány az egyetlen, amelynek alapító okirata szerinti célja az 1956-os forradalom és szabadságharc szellemiségének ápolása, az annak emléket állító, Rákosmentén felállítandó emlékhely(ek) létrehozása. *Kele Lajosné*, egy

1958-ban kivégzett szabadságharcos testvére, valamint két 1956-os nemzetőr, *Szabó Attila* és *Zsámbokrét Zénó* hozta létre az alapítványt, 120 000 forint tőkével.

Az 1956-os szabadságharc 50. évfordulójára elkészítettük Rákoscsabán a Szabadság sugárút–Péceli út kereszteződésében *Tóth József* faragó művész munkáját, egy emlékoszlopot – 1956. november 4-én a hős rákoscsabai nemzetőrök ott vették fel a harcot a bevonuló szovjetekkel, amelynek során három ellenséges katona esett el. A 60. évfordulóra magánszemélyek jelentős adományaiból és az emlékév-

ber 4-én tartunk ünnepélyes megemlékezést, a még élő, az 1956-os eseményekben személyesen részt vett nemzetőrökkel.

Az Alapítvány tevékenysége nem korlátozódik erre a két eseményre, bár kétségtelenül ezek a legjelentősebbek. 2008-ban *Erdész József*, *Géczy József* és *Mansfeld Péter* vértanúságát röviden ismertető márványtablákat avattunk az 1956-os mártirokról elnevezett rákoskeresztúri utcákban. A nemzeti gyásznapon, november 4-én ezeket is megkoszorúzzuk.

A forradalom és szabadságharc emlékének elevenen tartását szolgálják azok az előadások, amiket az alapítók és a kuratórium tagjai tartanak a kerületi általános iskolákban. Ennek fontosságát nem lehet túlbecsülni, mivel a fiatalok számára semmi sem lehet hitelesebb, mint az események elbeszélését a harcokban résztvevő és a megtorlást elszenvedő emberek szájából hallani.

Géczy József márvány emléktáblája

Fotók: a szerző felvételei

Nemzetőr emlékmű a Kucorgó téren

Óbudai Múzeum

Vezető: Viszket Zoltán,
tel./fax: 250-1020,
cím: 1033 Bp., Fő tér 1.,
nyitva: K–V: 10–18 óra.

Neogrády László Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Szöllősy Marianne,
tel.: 370-0652,
cím: 1043 Bp., Berda J. u. 48.,
nyitva: K–P: 10–18, Szó: 10–14 óra.

Erzsébetvárosi Zsidó Történeti Tár

Helytörténeti munkatárs: Keleti Éva,
tel.: 369-3688,
1077 Bp., Csányi u. 5.,
nyitva: V–Cs: 14–18, P: 10–14 óra

Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Gönczi Ambrus,
tel.: 218-7420,
cím: 1092 Bp., Ráday u. 18.,
bejárat az Erkel utcából,
nyitva: K–P: 12–18, Szó: 10–14 óra.

Kőbányai Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Verbai Lajos,
cím: 1102 Bp., Füzér u. 32.,
nyitva: K–Sz: 10–14, Cs: 14–18, Szó.: 9–13 óra.
Kutatói nap – P: 9–13 óra

Albertfalvi Hely- és Iskolatörténeti Gyűjtemény

Vezető: Papp Gábor, tel.: 208-6635, 06-70-704-5938,
cím: 1116 Bp., Pentele u. 8.,
nyitva: K, Cs, Szó: 14–18 óra.

Etele XI. kerületi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Farkas Zsolt,
tel.: 204-6788; 06-70-682-2144,
cím: 1116 Bp., Gyékényes u. 45–47.,
nyitva: H–P: 10–19 óra.

Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény

Szakmai felelős: Földváry Gergely,
tel.: 06-70-360-2447,
cím: 1121 Bp., Zugligeti út 64.,
nyitva: Sze–V: 10–18 óra.

Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény

Munkatárs: Dr. Simonné Hortobágyi Zsuzsanna,
tel.: 06-30-453-3693,
cím: 1131 Bp., József Attila tér 4.,
nyitva: K–Cs: 11–17, P: 9–16 óra.

Samodai József Zuglói Helytörténeti Műhely

Vezető: Majkó Zsuzsanna
tel.: 06-70-522-3577,
cím: 1144 Bp., Vezér u. 28/b.
nyitva: előzetes egyeztetéssel
e-mail: helytortenet@cserepeskft.hu

Rákospalota, Pestújhely és Újpalota Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Kiss Emőke Hajnalka,
tel.: 419-8216,
cím: 1158 Bp., Pestújhelyi út 81.,
nyitva: K–P: 10–16, Sze: 12–18,
Cs, Szó: 10–14 óra

Kertvárosi Helytörténeti és Emlékezet Központ

(szakmai besorolás nélkül)
Mb. vezető: Müller Ildikó,
tel: 604-8342,
cím: 1165 Bp., Veres Péter u. 157.,
nyitva: H–Cs: 9–16, P: 9–14 óra.

Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem

Vezető: Ádám Ferenc,
tel.: 256-6062, 258-4693, fax: 256-9526,
cím: 1174 Bp., Báthory u. 31.,
nyitva: K–V: 14–18 óra.

Tomory Lajos Múzeum

Vezető: Heilauf Zsuzsanna,
tel.: 290-1585, 06-20-316-9885,
cím: 1181 Bp., Margo Tivadar u. 116–118.
nyitva: Cs–P: 10–18,
Szó: 14–18 óra.

Kispesti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Siklós Zsuzsa,
tel.: 281-1619,
cím: 1191 Bp., Csokonai u. 9.,
nyitva: K–P: 14–18 óra,
páros heteken Szó: 10–14 óra.

Pesterzsébeti Múzeum

Vezető: D. Udvary Ildikó,
tel.: 283-1779,
cím: 1203 Bp., Baross u. 53.,
nyitva: K–Szó: 10–18 óra.

Csepeli Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Molnár Krisztián,
tel.: 278-2747,
cím: 1213 Bp., Szent István út 230.
nyitva: Sze: 8–14.30, P: 14–18,
Szó: 9–13 óra.

Nagytétényi Helytörténeti Kiállítóterem

(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Wahl Ildikó,
tel.: 06-20-237-1920,
cím: 1225 Bp., Nagytétényi út 278.,
nyitva: K–Cs: 9–12, Szó: 15–18 óra.

Soroksári Helytörténeti Gyűjtemény

Soroksári Helytörténeti Gyűjtemény vezető: Geiger Tamás, tel.: 287-3057,
cím: 1238 Bp., Sztizás u. 105.,
nyitva: Sze–P: 10-17 óra.

Múzeum született

70 éves a Pesterzsébeti Múzeum

•••• Benyovszky Tóth Anita

Alapításának 70. évfordulóját ünnepli a Pesterzsébeti Múzeum. Ez alkalomból nyílt kiállítás 2021. szeptember 22-én a Gaál Imre Galéria emeleti kiállítótermében. A Pesterzsébeti Múzeum és a hozzá tartozó két intézmény, a Gaál Imre Galéria és a Rátkay-Átlók Galéria épületeiről készült archív fotók és műalkotások mellett, az 1951-től megrendezésre került közel 500 kiállítás dokumentációs fényképanyagából, plakát- és meghívótárából láthatunk válogatást. Az elmúlt 20 év eseményeit egy különleges installáció segítségével mutatjuk be.

A Központi Iskolai Szertár és Didaktikai Múzeum néven alakult intézmény egy jótékonyági ételosztó szerve-

zet az államosításig a Suda család birtokában volt, ma Suda-házként ismerik. A

Az első természet kiállítás az 50-es években

Pesterzsébeti Múzeum a 80-as évek közepéig működött itt, kezdetben a Budapesti Történeti

Múzeum fennhatósága alatt. Ez idő alatt a múzeum vezetője volt Cseh József gyűjtő, helytörténész (1953–1959), Cifka Péterné művészettörténész (1959–1960), dr. Csánk Vera ősrégész (1960–1961), Szabó Béla művészettörténész (1962), Szirtes Józsefné városi propagandista (1963–1964), Nagy Dezső néprajzos muzeológus (1964–1966). 1966-tól 1971-ig az akkori múzeumvezető, Garai Tibor létrehozott a BTM Pesterzsébeti Múzeumban egy fővárosi életmód-történeti gyűjteményt. A XX. kerület vezetősége és lakossága ekkor már szóvá tette, hogy a helyi művészeknek egyáltalán nincs lehetősége helyben kiállítani.

1972-ben az intézmény a XX. Kerületi Tanács fennhatósága alá került dr. Bogyirka Emil történész vezetése alatt. A 80-as évek közepén a múzeum megkapta jelenlegi épületét, a Bocskák-villát, Bocskák Antal helyi építőmester házát a Baross utcában. Itt az állandó helytörténeti kiállítás mellett megnyitották a *Neményi Lili-Horváth Árpád* színház-történeti emlékszobát és időszakos tárlato-

építette családjának dr. Szalai Jenő tüdőgyógyász főorvos, tőle vásárolta meg 1925-ben dr. Suda Dezső ügyvéd, a közsérgalapító Suda János fia. Az épü-

A BTM Pesterzsébeti Múzeuma bejárata – 1970

kat is rendeztek. Eközben a Kossuth Lajos utcai épületet teljesen átalakították Horváth Péter Kornél belsőépítész közreműködésével, majd 1989-ben Gaál Imre Galéria néven megnyitották.

2003-ban az új igazgató D. Udvary Ildikó művészettörténész-történész lett. A Gaál Imre Galériában a két időszakos kiállítóter mellett megnyílt Tóth Menyhért festőművész állandó kiállítása és a szoborkert is. 2006-ban a volt Világosság mozi felújított épületében kapott helyet a harmadik kiállítóhely, a Rátkay-Átlók Galéria. Itt jelenleg öt állandó kiállítás tekinthető meg: Rátkay Endre, Gaál Imre és Czétényi Vilmos festőművész állandó kiállítása, egy mozi-történeti és egy történelmi babaszobor kiállítás.

A *70 éves a Pesterzsébeti Múzeum* című helytörténeti kiállítás azon lelkes lokálpatrióták, múzeomalapítók, helytörténészek, művészek előtt tiszteleg, akiknek köszönhetően immár hét évtizede várja látogatóit a Pesterzsébeti Múzeum – ingyenesen látogatható a Gaál Imre Galériában (XX. ker., Kossuth Lajos u. 39.) 2022. január 8-ig, keddtől szombatig, 10 és 18 óra között.

Fotók: Pesterzsébeti Múzeum

zet, a Mi konyhánk megüresedett épületé-

Az emlékkiállítás bejárata

ben, a Török Flóris utca 50. szám alatt lelt otthonra, kezdetben természettudományi és helytörténeti kiállítással várta látogatóit. Alapítója Ambrus Béla biológus tanár, Cseh József hajós, a csepeli kikötő tisztviselője, Pesch Rezső nyugdíjas városi tisztviselő, Schmidt László a Csepel Művek vegyész, valamint Diószegi Vilmos, a Néprajzi Múzeum muzeológusa volt.

Gyűjteményünk 1953-ban költözött a mai Gaál Imre Galéria épületébe, a Kossuth Lajos utca 39. szám alá, és hivatalosan is felvette a Pesterzsébeti Múzeum nevet. Ezt az épületet a századfordulón

70 év története az emeleti kiállításon

Rákoskerti harangszentelés

Templomukat Makovecz Imre tervezte

•••• Millisits Máté

Rákoskert a XVII. kerület 1930-as években létrehozott legfiatalabb városrésze. Az alapítóknak szándékukban volt, de a történelem viharai miatt a Rákosmente legkeletibb részén nem épülhetett templom. A rendszerváltoz(tat)ást követően egy ökumenikus templom építésében fogalmazódott meg a városrész hívő közösségének vágya.

Szakraális épületük hiánya kapcsán érzett templomépítési szándék a 21. században konkrét tettekben is megnyilvánult. Néhány, az ügy iránt mélyen elkötelezett rákosmenti polgár 2003 tavaszán összefogott és létrehozták a Rákoskerti Templom Alapítványt.

Több évi kitartó kérvényezés eredményeként 2008-ban megtörtént a telek átminősítése. A történelmi egyházak részéről a Budapest-Rákoscsabai Református Egyházközség vállalta a rákoskerti ökumenikus templom építésének lebonyolítását.

Egyházközségük vezetősége és *Janikné Megyery Rita*, az alapítvány elnöke *Makovecz Imrét* (1935–2011) kérte fel a tervek elkészítésére. A rákoskerti ökumenikus szellemiségű templom tervét Makovecz 2009 nyarán készítette el, majd augusztus 23-

Fotó: a szerző felvétele

November 17-én szentelték fel a harangot

án a mester jelenlétében megtörtént az ünnepélyes alapkövetél. Budapest Főváros XVII. kerület Rákosmente Önkormányzata és a Budapest-Rákoscsabai Református Egyházközség 2011-ben megkötötte a földhasználati szerződést, így a templomépítés előtt a jogi akadályok elhárultak.

A Rákoskerti Templom Alapítvány gyűjtéséből befolyt összegnek köszönhetően az egyházközség már 2013-ban rendelkezett jogerős építési engedéllyel. Az alapítvány és az egyházközség közös pályázata 520 millió forint állami támogatást kapott 2016-ban a Magyar Kormány által létrehozott Makovecz Imre Alapból, amelynek célja Makovecz életművének teljes körű ápolása, valamint az általa készített, de anyagi források hiányában meg nem valósított tervek felépítése. A rákoskerti Mennybenmenetel templom építése 2019-ben kezdődött, 2020. június 22-én már megrendezhették a bokrétaünnepséget.

Csillaguk beemelése előtt egy héttel, 2021. november 17-én délelőtt 11 órakor tartották a templom Makovecz Imre emlékére készített harangjának felszentelését. A harang kiemelt díszítése a nagyméretű kehely. Alatta a kiemelkedő genfi reformátor, Kálvin János (1509–1564) jelmondata olvasható: „SOLI DEO GLORIA”. A 325 kilós harangot őrbottyáni műhelyében *Gombos Miklós* aranykoszorús harangöntő mester és fia *Gombos Ferenc* öntötte.

Megemlékezések 1956-ról

Nagy Imrétől a lyukas zászlóig

Budapest minden kerületi önkormányzata megemlékezett az 1956-os forradalom és szabadságharcról.

A II. kerületi '56-os megemlékezések sora a Nagy Imre Emlékháztól a már hagyományossá vált fáklyás emléksétával október 22-én kezdődtek. Ezen köszöntőjében *Örsi Gergely* polgármester *Nagy Im-*

re újratemetését a demokratikus Magyarország egyik meghatározó szimbólumának nevezte. A három kerülethez is kötődő Széna téren október 23-án az I. és a II. kerület közösen tartott megemlékezést. Az I. kerület polgármestere, *V. Naszályi Márta* hangsúlyozta, hogy a „pesti srácok” mellett Budán harcolt a felkelők másik nagy csoportja, fiatalok és idősök, a társadalom minden rétegéből. Adjuk tovább 1956 örökségét – emelte ki *Örsi Gergely*, a II. kerület polgármestere megemlékező beszédében.

Kőbánya önkormányzata október 22-én a Körösi Csoma sétányon álló kopjafánál kezdte '56-os megemlékezéseit. A városrész alpolgármestere, *Radványi Gábor* a forradalom egyik jelképe, a lyukas zászló üzenetét hangsúlyozta, amely a bátorságot és az önmagunkba vetett hitet jelenti számára. Köszöntője után elhangzott az

Avanti ragazzi di Buda (Előre budai srácok, előre pesti fiúk...) olasz antikommunista induló, amelyet ma is énekelnek a Lazio szurkolói. November 4-én, a nemzeti gyásznapon, az Élessaroknál a *Silye Sámuel* és társai emlékére emelt emlékműnél fejeződtek be a kőbányai '56-os megemlékezések. November

Fotó: masodikkerulet.hu

Fáklyás emlékséta a II. kerületben

4-én a szovjet csapatok határsértést követtek

el. November 4-e válaszvonal volt a demokrácia reménysége és a diktatúra folytatása között – hangzott el *D. Kovács Róbert Antal*, Kőbánya polgármestere beszédében.

Fotó: BHT

Megemlékezés a kőbányai Élessaroknál, az '56-os emlékműnél

Komló, árpa, ég áldása

Megújult Söripari Emléktár Kőbányán

•••• Török Róbert

Budapest mértani közepén, Kőbányán működik a közel 170 éves Dreher Sörgyárak, Magyarország egyik legrégebbi söripari vállalkozása, ahol generációról generációra szállt át a sörgyártás hagyománya. „Komló, árpa, ég

kultak ki a kezdetektől? Hogy néz ki egy kézi palackozó? Hogyan született meg a Dreher csokoládé? Hogyan lett id. Dreher Antalból a világszerte ismert „Sörkirály”?

Megtalálható minden a Sörmúzeumban, amit a sörről és a Dreher Sörgyárakról tudni érdemes. Az országban, és nemzetközi szinten is egyedülálló tárlat 1979-től a gyár és a söripar történetének, eszközeinek állandó kiállítása.

A Kőbányai Sörgyár 1979-ben, fennállásának 125. évfordulóján alapította a Söripari Emléktárat, amely nemrég, a negyven éves jubileuma alkalmából felújításra került. Országosan egyedülálló szakgyűjteménye immár digitális és interaktív tartalmakkal, valamint sörköztetővel várja az érdeklődőket. A múzeum műtárgyai a söripar és a Dreher Sörgyárak egyedi és pótolhatatlan történeti emlékei: műszaki és gyártási eszközök, makettek, zászlók, plakátok, fényképek, mozgófilmek, valamint képzőművészeti alkotások. Megújult kiállításán megtekinthető többek között az ország legelső

aldása!”, így szól a régi felirat, amely egykor a gyár irodaépületének bejáratát, ma pedig már a Dreher Sörmúzeum központi falát díszíti.

Milyen alapanyagokból készül a sör? Hogy készült a sör régen és hogyan készül most? Milyen sörivási szokások ala-

Sörgyári makett az 1950-es évekből

Fotók: Dreher Múzeum

A megújult kiállításon a Dreher Sörgyárak muzeális tárgyai

dobozos söre, illetve több száz éves relikviák is, így a pesti egykori serfőző cég emlékei, a gyárról készült korabeli látványos makett asztal, vagy az egykori malátagyár mives tűzharangja.

A múzeum felújítása során előbukkantak izgalmas tárgyak, dokumentumok és adatok, restaurátorok keze nyomán megújult pár igazán különleges relikvia, valamint örvendetesen bővült az emléktári állomány. Valódi újdonság az 1950-es években fából készült sörgyári makett is, amely jelenleg a kiállítás egyik gyöngyszeme – az egykori Első Magyar Részvény Serfőzde épületegyüttesét ábrázolja meglepően élethűen.

Kulturális örökség, hagyomány, innováció és kalandok várják tehát a látogatót Kőbányán, a Dreher Antal úton. További információk: www.dreherzrt.hu/sormuzeum/.

Bauhaus és a Napraforgó utca

Kilencven éve épült a mintalakótelep

Hagyományteremtő programsorozattal alapították meg a kísérleti lakótelep háztulajdonosai 2017-ben a Napraforgó utcai Bauhaus Egyesületet – a Weimarban, 1919-ben Walter Gropius vezetésével létrehozott Bauhaus iskola és mozgalom 100 éves jubileuma megemlékezése előfutáraként. A budapesti Napraforgó utcai minta lakótelepet egy éves építés után 1931. november 8-án adták át lakóinak.

A egyesület a célkitűzéseiről honlapjukon az alábbiakat közli: Az 1930-as évek elején épült, egyedülálló műemléki komplexum a kerület épített örökségének gyöngyszeme. A korszak neves építészei által tervezett 21 családi ház a modern építészet sokoldalú törekvéseit tükrözi, számos épület a Bauhaus művészeti irányzat útmutató, reprezentatív alkotása. Hasonlóan egységes, jól megőrzött épületegyüttesével kevés ország büszkélkedhet. A 2017 decemberében megalakult Napraforgó utcai Bauhaus Egyesület azzal a céllal jött létre, hogy a kísérleti mintatelep egységét megőrizze és gondozza. Célkitűzésünk, hogy az utca Budapest és Magyarország egyik vonzó látnivalójaként váljon ismertté, mind idehaza, mind külföldön. Az egyesület kiemel-

kedő feladatának tekintik, hogy az utca történetével és házaival kapcsolatos dokumentumokat összegyűjtse, rendszerezze és azokat a nagyközönség számára közzétegye. Az utcához tartozó közterületek fejlesztésével fokozni kívánjuk a védett műemlék-együttes eszmei értékét. További célunk – pártoló tagok bevonásával – a Bauhaus eszmeiség ápolása, és a magyarországi Bauhaus építészet ismertségének növelése mind hazánkban, mind külföldön.

Vezetett ingyenes sétákat, fotópályázatot hirdetnek meg, filmvetítéseket tartanak... Lapzártánkkor utolsó programjuk november 12-én – a 90 éves jubileumra emlékezve – a Napraforgó utcai kislakásos mintatelepet bemutató információs tábla avatása volt.

Fotó: Napraforgó utcai Bauhaus Egyesület

Gerlőczy Gedeon tervezte a Napraforgó utca 19. számú házat

A magyar iparművészet „Szent Grálja”

••• Szöllősy Marianne

Szentpály-Juhász Miklós: *Szent István-terem – Találkozás a történelemmel.*

Várkapitányság Integrált Területfejlesztési Központ Nonprofit Kft., Budapest, 2021. 150. p.

Budai Királyi Palotánk Szent István-terme tervezésének, építésének részletes történetét feldolgozó fejezeteket a palota elődtörténete szemléletes idővonalon vezet be. *Hauszmann Alajos* 1891-ben vette át *Ybl Miklós* utódjaként a palota tervezői és kivitelezői munkálatait. A hatalmas vállalkozást a lehető legmagasabb színvonalon kívánta megvalósítani – ehhez kapcsolódott *Zsolnay Vilmos* uralkodóhoz intézett kérése: „kegyeskedjék nekem megengedni, hogy az újonnan épülő királyi palotában egy magyar stílusú szobát égetett agyagból a saját tervem szerint egészen berendezhessek”.

A megvalósítás részleteiről, a berendezés alkotóiról olvashatunk a következő oldalakon, bepillantást nyerve a kizárólag ünnepi célokra használt terem eseményeibe. A háború és az azt követő évek palotát ért pusztulását lehangoló

képek mutatják. Az épületbe 1967-ben költözött Budapesti Történeti Múzeum a díszterem helyén kisebb kiállítóteret működtetett. Kiváló kutatója *dr. Rostás Péter* művészettörténész kezdeményezte először a Szent István-terem újjáépítését 2001-ben. A mércét nagyon magasra helyezték a tervezésben résztvevő szakemberek: „legyen minden hiteles és eredeti a lehetséges legvégső határáig”. Záró fejezeteiben a tervezés, építés, berendezés alkotói folyamatát mutatja be a szerző. A *Zsolnay* kandalló, falburkolat, parketta, falikárpit, bútorzat és függönyök elkészítésére az eredeti mintát megőrző vállalkozások szakembereit kérték fel. Melléjük több elismert magyar, illetve európai művész és mester kézimunkáját dicséri a berendezés-együttes. Az igényes megjelenésű kiadvány oldalanként több reprezentatív archív és kortárs fotóval gyönyörködteti az olvasót.

Kőbányai kalendárium

Dobrai Zsuzsanna-Gabler Dorottya-Győrffy László (szerk.): *Kőbányai kalendárium 2021.*

Kőrösi Csoma Sándor Kőbányai Kulturális Nonprofit Kft., Budapest, 2021. 272 p.

Szerencsések Kőbánya lakosai. Az érdeklődők kilencedik alkalommal vehetik át ingyenesen a kőbányai önkormányzat támogatásával évente megjelenő *Kőbányai kalendáriumot*, amely a városrész polgármestere *D. Kovács Róbert Antal* előszavával jelent meg. A hagyományos kalendáriumokhoz hasonlóan ez is hónapokra bontva idézi fel az előző év fontos eseményeit, személyeit, pillanatait. Kőbányai emlékmorzsák címmel a kőbányai emberek is vallanak életükről, a városrészhez kötődésükről az oral history és az interjú közötti mezsgyén járva. A kötet szerkesztői gondolnak a legifjabb korosztályra is – minden hónapnak megvan a maga meséje. Főként a betegségekre már „fogékonyabb” idősebbek is kapnak számukra fontos információkat ezek megelőzésére, leküzdésére. A süteményeket szeretők sem tehetik le csalódotva ezt a kötetet – minden hónapnak megvan a maga aján-

lata, adott évszakhoz igazítva. Januárban például a hókifliről, decemberben a megreformált zserbó elkészítéséről olvashatunk.

Számunkra azonban különösen fontos az, hogy minden hónap első írása helytörténeti témakörű, *Verbai Lajos*nak, a Kőbányai Helytörténeti Gyűjtemény vezetőjének köszönhetően. A városrészt érintő 19. és 20. századi jelentős események, személyek, intézmények, szervezetek... emlékéit idézi fel, teszi emberközelivé. A kötet végén a városrész egyházi programjaival találkozunk, majd a 2020. év kerületi eseményeit ismertetik. Utolsó fejezetében a Kőbányai Önkormányzat közérdekű információival találkozunk, a képviselő testülettől a nemzetiségi önkormányzatokig. Az esztétikus megjelenésű, vastag matt műnyomó papírt alkalmazó kötet sok fekete-fehér fénykép, grafika, festmény közlésével ragadja meg olvasóit.

Sortűz a Kossuth téren

•••• Németh Csaba

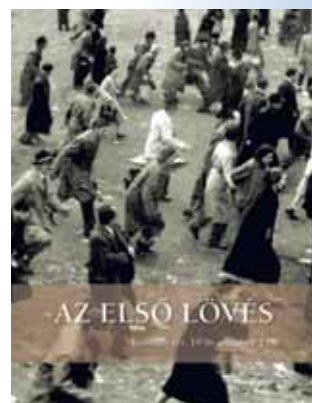
Fejtl Írisz – Németh Csaba (szerk.): Az első lövés. Kossuth tér, 1956. október 25. Országház Könyvkiadó, Budapest, 2021. 456. p.

Az 1956. október 25-i Kossuth téri sortűz a forradalom és szabadságharc legvéresebb, mind ez ideig tisztázatlan körülmények között bekövetkezett eseménye volt. A vérengzés során máig ismeretlen számú békés, fegyvertelen tüntető vesztette életét, több százan megsebesültek. Az Országgyűlési Múzeum 2016 októberében egy kutatási programot indított a sortűz körülményeinek alaposabb feltárására. A kutatás célja nem csupán az esemény vizsgálata, hanem a tragédia eddig nem ismert áldozatainak azonosítása, illetve a korábban már ismert áldozatok életrajzának feltárása is volt. Ez a kötet a kutatási program eredményeit, valamint az általa feltárt, a sortűzhez kapcsolódó új forrásokat mutatja be.

A könyv szerzői – a sortűz körülményeinek általános ismertetését követően – különböző résztémákon keresztül mutatják be az eseményeket. Képet kapunk az

egy-egy fegyveres testületek kivezényelt egységeinek, valamint az Országos Mentőszolgálat munkatársainak tevékenységéről. Ezek, valamint eddig ismeretlen állambiztonsági iratanyagok, amerikai levéltári dokumentumok, a már korábban és a közelmúltban feltárt fényképek, valamint túlélőkkel készített interjúk segítségével az eddigieknél pontosabban ismerhetjük meg a civil és hivatásos állományú áldozatok hiteles és eddigi legteljesebb névsorát. A szerzők rekonstruálják a sortűz eltorzított és elhallgatott emlékezetének gondosan előkészített alapkoncepcióját is, melynek során választ kapunk arra a kérdésre, hogy a hatalom részéről kik és miért hallgatták el azt.

A tanulmányok szerzői: Cseh József, Fejtl Írisz, Horváth Miklós, Kiss Réka, Lengyel Eszter, M. Kiss Sándor, Mihályfi-Tóth Alex, Németh Csaba, Pál Zoltán és Unger Gabriella.

Erdős Renée rákoshegyi villája

•••• Hódos Mária

Rákos Katalin: „Rákoshegyvidéki” villa. Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem, Budapest-Rákoshegy, 2021. 44 p.

Részletekbe menő alaposággal tárja fel a budapesti XVII. kerület egykori elődközsege, Rákoshegy egyik legimpozánsabb villaépülete építésének történetét a szerző hiánypótló tanulmánya – ezzel véget is vet a keletkezését övező elhúzódo találgatásoknak.

Az ingatlant 1894-ben vásárolta meg a felsőbb körökben foglalkoztatott *Drobnitsch György* mázolómester, cégtulajdonos, ipartestületi elnök. 1895-ben a villa már állt. Az épületet 1927-ben vette meg kora népszerű íróőője, *Erdős Renée*, aki 1944-ig élt itt. Belső tereiben az 1950-es években szükséglakásokat alakítottak ki. 1990 óta kulturális intézmény, a kerületi művészek kiállítóhelye, valamint otthont ad a helytörténeti- és néprajzi gyűjteménynek, továbbá bemutatja a Merzsemocsár élővilágát.

A rákoshegyi villa építészettörténetének megismeréséhez a szerző a 19. század

utolsó harmadáig nyúl vissza, keresve a korai nyaraló- és gyógyüdülő építészet svájci, osztrák és német előképeit. Ezek hazánkban Budán a Svábhegyen, Zugligetben, Pesten a Városligeti fasorban jelentek meg elsőként. A rákoshegyi Drobnitsch-villa előképeire a favázás emeletű, tornyos, faszerkezetes verandával ellátott svábhegyi nyaralóvillák épületeiben talált rá a szerző, miközben további épületekről is olvashatunk leírásokat, láthatunk fotókat és korabeli tervrajzokat.

A kötet „előszavaként” olvasható *Erdős Renée* 1930 körül írt *A házam* című költeménye, ami szemléletesen, ugyanakkor szenvedélyesen írja le a „kis várkastélynak” épített villát és a „sűrű vadon” kertet; a végén a muzeális gyűjtemény és a galéria pár soros bemutatása olvasható.

A villa „hajdani fény és pompa” időkából megmaradt külső és belső részleteiről tudósítanak a kötet fotói.

Kiállítás új otthonban

A Közlekedési Múzeum időszaki tárlatáról

•••• Zsigmond Gábor

Összesen 31 522-en voltak kíváncsiak a Közlekedési Múzeum kőbányai időszaki kiállítására, amelyet júliustól októberig rendezett meg. A tárlattal célunk az volt, hogy a nagyközönség megismerje új otthonunkat még mostani, romantikus valójában, még mielőtt az új múzeum építkezései megkezdődnek. A kiállítást tavasszal újra meg szeretnénk nyitni.

Az Északi Járműjavító 1867 és 2009 között az ország legjelentősebb vasúti járműjavító bázisa volt. Itt, a magyar vasúti járműjavítás-és karbantartás bölcsőjében épül fel az új Közlekedési Múzeum épülete, várhatóan 2026-ban. Az épületet a világhírű Diller Scofidio + Renfro építésziroda tervezi.

Az új múzeum elkészülését szeretnénk megmutatni a látogatóknak, hogy milyen lesz az új otthonunk, ezért nyitottuk meg a Közlekedési Múzeum történetének legnagyobb időszaki kiállítását 2021. július 16-án. A kiállítást október 31-én be kellett zárni, mivel az épület jelenlegi állapotában, egyebek mellett téliesítségének hiánya okán sajnos nem alkalmas egészéves kiállítási helyszínnek. Célunk, hogy a tárlatot 2022 tavaszán újra megnyissuk, és az új Közlekedési Múzeum várhatóan 2026-ig elkészültéig a helyszínen folyamatosan

időszaki kiállításokkal és rendezvényekkel várjuk a vendégeket, amíg erre az építkezések lehetőséget biztosítanak.

Reméljük, akik eljöttek, látták, hogy miért gondoljuk azt, hogy ez a legjobb helyszín az új Közlekedési Múzeum számára. A környék magában hordozza az egész magyar vasút örökségét, hiszen az Északi Járműjavító közvetlen közelében helyezkedett el a Ganz gyár és a Józsefvárosi pályaudvar is, amelyek mára mind bezártak. Kiállításunk az egész környék történetét

Fotók: Nyitrai Dávid/Közlekedési Múzeum

A nevezetes 424-es gőzmozdony

A tárlaton balra az Árpád sínbusz, jobbra a 242-es gőzmozdony és a Cmn személykocsi

Kandó Kálmán V60-as villanymozdonya

főszereplői a vonatok. A tárlaton a 20. század ikonikus és meghatározó vasúti járműveit is bemutatjuk. Látható például egy nevezetes 424-es gőzmozdony, a vasútvillamosítás kiemelkedő alakja, a Kandó Kálmán által tervezett, már 1932-ben

forgalomba állt V60-as villanymozdony, egy a Szellem becenévre hallgató 242-es, amely a gőzmozdonyok sebességrekordját tartja Magyarországon. Látható továbbá két M44-es tolatómozdony, egy Cmn személykocsi és az 1935-ös Árpád gyorsautóbusz, amely Budapest és Bécs között közlekedett. A járművek szorosan kötődnek a helyszínhez, hiszen többségüket itt javították az Északiban. Ezen kívül a közönség még tíz kerékpárral és négy motorral találkozhat, amelyeket egykor a dolgozók vittek be a járműjavítóba, de egy versenyautóval is, ami a hajdani népligetű autóversenyek emlékét őrzi. Még számos egyéb műtárgy, modell, audio- és vizuális elem került kiállításra.

Mindemellett minden korosztály számára izgalmas múzeumpedagógiai foglalkozásokkal és rendezvényekkel készülünk. A nyári szünet idején hetente változó tematika mentén játékos módon ismerkedhetnek a kiállítással a gyerekek. A múzeumpedagógusok a színes témát kreatív alkotó folyamatok, játékok során dolgozzák fel a kicsikkel és nagyokkal.

Nagy örömünkre szolgál, hogy ilyen sokan eljöttek 2021-ben megrendezett kiállításunkra, és reméljük, hogy idén is viszontláthatunk sokakat, illetve új látogatók is eljönnek megcsodálni új otthonunkat!

bemutatja, de betekintést nyújt az egykori dolgozók mindennapjaiba is. Az Északi ugyanis nemcsak munkalehetőséget adott az embereknek, az üzemhez tartozó Törekvés Művelődési Ház élénk kulturális és sportélet helyszíne is volt, a szomszédos Népligetben pedig egykor autó- és motorversenyeket rendeztek – ezen járművek is megtekinthetők a kiállításon. A tárlaton külön részt szentelünk az új Közlekedési Múzeum bemutatására, és szeretnénk megmutatni azt is, hogy milyen lesz a jövő budapesti vasútja.

A Volt egyszer egy Északi... a történet folytatódik című kiállítás